

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย โดยแยกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริการสนเทศด้านอาชีพ
 - 1.1 ความหมายความสำคัญของบริการสนเทศด้านอาชีพ
 - 1.2 จุดมุ่งหมายของการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ
 - 1.3 ขอบข่ายและรูปแบบวิธีการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ
 - 1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริการสนเทศด้านอาชีพ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพอิสระ
 - 2.1 ความหมายของอาชีพอิสระ
 - 2.2 ประเภทของอาชีพอิสระ
 - 2.3 ความสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระ
 - 2.4 คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ
 - 2.5 การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพอิสระ
 - 2.6 ปัญหาการประกอบอาชีพอิสระ
 - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพอิสระ
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ
 - 3.1 ความหมายของการตัดสินใจเลือกอาชีพ
 - 3.2 ประเภทของการตัดสินใจ
 - 3.3 ขั้นตอนในการตัดสินใจ
 - 3.4 รูปแบบกลยุทธ์การตัดสินใจ
 - 3.5 ทฤษฎีการตัดสินใจ
 - 3.6 ทฤษฎีการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพ
 - 3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริการสนเทศด้านอาชีพ

1. ความหมายและความสำคัญของบริการสนเทศด้านอาชีพ

ข้อสนเทศทางอาชีพคือบริการหนึ่งที่จัดอยู่ในบริการสนเทศ (Information Service) บริการสนเทศเป็นบริการหนึ่งใน 5 บริการหลักของงานแนะแนวที่จัดขึ้นเพื่อจะกระตุ้นให้นักเรียนสนใจที่จะวางแผนการในชีวิต สำหรับการทำงานในอนาคต ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการให้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลให้มีประสิทธิภาพ

ผกา บุญเรือง (2528, หน้า 6) ได้ให้ความหมายข้อสนเทศด้านอาชีพไว้ว่า หมายถึงข้อมูลที่เที่ยงตรงและเป็นประโยชน์เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ในการประกอบอาชีพ การรับบุคคลเข้าไปทำงาน สถานภาพของการทำงาน การให้สิ่งตอบแทน ความต้องการแรงงานในปัจจุบันและอนาคต

คมเพชร ฉัตรสุกกุล (2529, หน้า 61) กล่าวว่า ข้อสนเทศทางด้านอาชีพคือ ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งการงาน หน้าที่ในการทำงาน คุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้าไปทำงาน สถานภาพของการทำงาน สิ่งตอบแทน ความก้าวหน้าในงาน ความต้องการแรงงาน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งแหล่งที่จะให้ข้อสนเทศเพิ่มเติมได้ ข้อมูลดังกล่าวจะต้องเป็นข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง และเป็นประโยชน์ต่อการเลือกอาชีพของเด็กทุกคน

วัชร ทรัพย์มี (2531, หน้า 68) กล่าวว่า ข้อสนเทศทางอาชีพที่จะให้นักเรียนนั้นจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะอาชีพต่าง ๆ คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ สภาพการณ์ในการทำงาน ความต้องการของตลาดเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนความก้าวหน้าในการทำงาน

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2538, หน้า 50) กล่าวว่า การบริการสนเทศด้านอาชีพ หมายถึงการจัดบริการข้อมูลด้านอาชีพ เพื่อช่วยเหลือเกี่ยวกับการวางแผน และตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพในอนาคต โดยนำความรู้ที่ได้รับจากข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ด้านอาชีพมาประกอบเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองเกี่ยวกับการประกอบอาชีพได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2544, หน้า 19) กล่าวว่า เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทุกชนิด ทั้งโอกาสการทำงาน ธรรมชาติของงาน คุณสมบัติ สิ่งแวดล้อม บุคลิกที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ตลอดจนรายได้และการเตรียมตัวในการเข้าสู่อาชีพ ฯลฯ

จำเนียร ช่วงโชติ (2544, หน้า 119) ได้ให้ความหมายการบริการสนเทศไว้ว่า หมายถึงบริการการจัดหาและรวบรวมเรื่องราว ข่าวสาร ข้อมูล และรายละเอียดต่าง ๆ ในด้านการศึกษา อาชีพ ทางสังคมและการปรับตัว เพื่อให้บุคคลได้รับรู้ เรียนรู้ และมีความรู้กว้างขวาง สำหรับนำมาประกอบการเลือก การตัดสินใจ และการวางแผนในชีวิตของตน ที่เกี่ยวกับการศึกษาต่อ

การเลือกประกอบอาชีพ และการพัฒนาบุคลิกภาพให้ได้ดีที่สุด

นอร์ริส และ คณะ (Norris et al., 1966, pp. 22-23) กล่าวถึงข้อสนเทศด้านอาชีพว่าเป็น ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงและก่อให้เกิดประโยชน์เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่การทำงาน การหาแหล่งงาน การเข้าสู่อาชีพ ลักษณะและชนิดของอาชีพรวมทั้งสถานภาพของงาน ค่าตอบแทน ความก้าวหน้า รวมถึงความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การบริการสนเทศด้านอาชีพ (Occupation Information) เป็นการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับลักษณะอาชีพต่าง ๆ คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ ทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการเข้าสู่อาชีพนั้น ๆ รายได้ สภาพการณ์ในการทำงาน ความก้าวหน้าของอาชีพ แนวโน้มความต้องการของตลาดเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ วิธีประกอบอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ ค่าใช้จ่าย รวมทั้งการเตรียมตัวและการปรับตัว เพื่อประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

2. จุดมุ่งหมายของการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ

จุดมุ่งหมายของการให้บริการสนเทศด้านอาชีพก็เพื่อช่วยให้บุคคลได้ใช้ข้อมูลด้านอาชีพในการวางแผนประกอบอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่สิ่งที่ดีในชีวิตโดยผู้ทำหน้าที่ให้ข้อสนเทศต้องมีการวางแผนซึ่งประกอบไปด้วย ขบวนการเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้รับข่าวสารมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง

สำเนาว่า ขจรศิลป์ (2529, หน้า 117) กล่าวว่าเป้าหมายที่สำคัญของการให้ข้อสนเทศด้านอาชีพก็เพื่อช่วยให้บุคคลได้ใช้ข้อมูลด้านอาชีพในการวางแผนประกอบอาชีพและการเลือกสาขาวิชาที่จะศึกษา ส่วนเป้าหมายรองลงไปคือ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ ด้านอาชีพ และเพื่อกระตุ้นให้สำรวจอาชีพ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2538, หน้า 50) ได้กล่าวถึง จุดประสงค์ของการบริการสนเทศด้านอาชีพไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง
2. เพื่อให้นักเรียนได้ประโยชน์จากข้อมูลต่าง ๆ ด้านอาชีพมาประกอบการตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม
3. เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาอาชีพ เน้นคุณค่าของการทำงาน
4. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่ดีในการทำงานและเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น
5. เพื่อให้นักเรียนสามารถแสวงหาแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาชีพได้ด้วยตนเอง

เมื่อจบการศึกษาไปแล้ว

6. เพื่อให้ให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ช่วยให้ได้พัฒนาตนเอง
ไปได้เต็มตามศักยภาพ

จำเนียร ชว่งโชติ (2544, หน้า 121) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการให้บริการสนเทศ
ด้านอาชีพไว้ โดยสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจขอบเขตอันกว้างขวางของการศึกษา งานอาชีพและ
กิจกรรมทางสังคม ในรูปของความสัมพันธ์ ที่แต่ละอย่างจะเกี่ยวข้องกัน
2. เพื่อช่วยให้นักเรียนนำข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการเลือก การตัดสินใจ และการวางแผน
ดำเนินชีวิต ในด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้อง และอย่างฉลาด
3. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีนิสัยในการทำงานที่ดี ตลอดจน
รู้จักวิธีทำงานร่วมกับผู้อื่น
4. เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจในโอกาสต่าง ๆ และลักษณะของความต้องการของตน
ที่จะศึกษาหาความรู้ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับงานอาชีพ การศึกษา และปรับตัว สำหรับเผชิญปัญหา
และคิดหาทางที่จะแก้ปัญหาหรือช่วยตนเองได้
5. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เทคนิค ในการศึกษาหาความรู้ ในรายละเอียดต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพ การศึกษา และในด้านสังคม และเรียนรู้วิธีการที่จะตีความหมาย
จากความรู้ที่ได้รับ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ในการนำตนเองและการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์
ต่าง ๆ ได้
6. เพื่อให้สามารถหาแหล่งบริการได้ถูกต้องเหมาะสม มีระบบระเบียบ
ของการรวบรวมสะสมเอกสาร ความรู้ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้อย่างทันสมัย กว้างขวาง
และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

3. ขอบข่ายและรูปแบบวิธีการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ

การให้บริการสนเทศด้านอาชีพเป็นข้อมูลที่มีขอบข่ายกว้างขวางมาก ผกา บุญเรือง
(2528, หน้า 5) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการให้ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ข้อมูลด้านการศึกษา
2. ข้อมูลทางด้านอาชีพ
3. ข้อมูลทางด้านส่วนตัวและสังคม

สำหรับการให้โปรแกรมข้อมูลด้านอาชีพอิสระนี้ จัดอยู่ในประเภทข้อมูลด้านอาชีพ
ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และช่วยให้นักเรียนได้รู้จัก สัมผัสกับข้อมูลที่แท้จริง

เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของตนเอง และเพื่อให้ นักเรียนได้ทราบเกี่ยวกับโลกของงานอาชีพ สำเนา ขจรศิลป์ (2529, หน้า 49) ได้กล่าวถึงงาน ของ ฮอปพอก (Hoppock, 1982) ที่กล่าวถึงขอบข่ายของข้อมูลด้านอาชีพไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. แนวโน้มของตลาดแรงงาน
2. ลักษณะงาน
3. สภาพแวดล้อมของงาน
4. คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ
5. รายได้ ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ
6. ความก้าวหน้าในการทำงาน
7. การกระจายของผู้ประกอบอาชีพ
8. ข้อดี ข้อเสีย ของแต่ละอาชีพ

จำเนียร ช่างโชติ (2544, หน้า 122) ได้กล่าวถึงขอบข่ายการให้บริการสนเทศดังต่อไปนี้

1. หน้าที่และลักษณะงานอาชีพต่าง ๆ
2. ความต้องการของตลาดแรงงานในอาชีพต่าง ๆ
3. แหล่งของข้อมูลสำหรับการศึกษาอาชีพ
4. การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ
5. วิธีการสมัครงาน การสอบคัดเลือก การฝึกอบรม
6. ความก้าวหน้าในงานอาชีพต่าง ๆ
7. การวางแผนในการประกอบอาชีพ
8. วิธีการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ
9. การเรียนรู้เกี่ยวกับการมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพที่สุจริตทั้งหลาย
10. การเรียนรู้เกี่ยวกับนิสัยของการทำงานที่ดี และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

วิธีการให้สารสนเทศ

คมเพชร ฉัตรสุกกุล (2521, หน้า 168) กล่าวถึงวิธีการให้สารสนเทศ ซึ่งมีหลายวิธีด้วยกันคือ อาจจัดในรูปของนิทรรศการ การใช้เครื่องมือด้านโสตทัศนศึกษา (ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกเสียง ฯลฯ) นอกจากนี้ อาจจะใช้สิ่งตีพิมพ์เป็นสื่อในการให้สารสนเทศได้ด้วย เช่น การอ่านหนังสือประเภทที่มีคุณค่า การทำแผ่นใบปลิว และการเขียนบทความที่น่าสนใจ

ผกา บุญเรือง (2528, หน้า 47-147) ได้ให้รูปแบบและเทคนิคในการให้บริการสนเทศ ของการจัดกิจกรรมการให้บริการสนเทศไว้หลากหลายรูปแบบดังนี้

1. การปฐมนิเทศ
2. การปัจฉินิเทศ
3. การจัดป้ายนิเทศ
4. การจัดนิทรรศการ
5. การจัดวันอาชีพ
6. การจัดการศึกษานอกสถานที่
7. การสอนกิจกรรมแนะแนว
8. การจัดกิจกรรมโฮมรูม
9. การเชิญวิทยากร
10. การได้เวที
11. การจัดกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร
12. การจัดสิ่งพิมพ์ภายในโรงเรียน
13. การประชาสัมพันธ์หรือการจัดเสียงตามสาย
14. การให้ข่าวสารข้อมูลโดยภาพยนตร์ ทีวี วิทยุ
15. การแนะแนวหมู่

ซึ่งในแต่ละกิจกรรมก็จะมีรายละเอียดวิธีดำเนินการแตกต่างกันออกไปดังจะขอยก

ตัวอย่างรายละเอียดพอสังเขปของกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมการจัดปฐมนิเทศ การจัดปฐมนิเทศได้แบ่งออกเป็น 2 วิธีคือ

1. การจัดแบบระยะสั้น คือการจัดโดยให้ข้อมูลต่าง ๆ ให้มากที่สุดภายในระยะเวลาอันสั้นซึ่งเป็นวิธีที่นิยมอย่างแพร่หลายเนื่องจากประหยัดเวลา แต่มีจุดบกพร่องคือ จะทำให้ผู้รับข้อมูลล้าทั้งร่างกายและสมองทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากข้อมูลที่ทางโรงเรียนจัดให้เท่าที่ควร

2. การจัดระยะยาว คือการจัดปฐมนิเทศโดยใช้เวลานาน ซึ่งใช้วิธีสอดแทรกการปฐมนิเทศเข้าไปในชั่วโมงอื่น ๆ

การปัจฉินิเทศ เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนนิยมนัดตอนสิ้นปีการศึกษาเพื่อให้นักเรียนที่จะจบได้ทราบถึงปัญหา และข้อมูลต่าง ๆ ทราบเพื่อพร้อมจะออกไปเผชิญด้วยความมั่นใจ ดังนั้นจึงควรพิจารณาว่า ข้อมูลอะไรที่สำคัญเหมาะสมที่จะนำมาให้นักเรียนได้รับทราบ

การจัดป้ายนิเทศ เป็นเทคนิคการเสนอข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ เป็นวิธีการที่โรงเรียนต่าง ๆ นิยมกันมากเพราะไม่ยุ่งยาก ข้อดีและประโยชน์ของป้ายนิเทศคือ

1. เป็นการเสนอให้นักเรียนได้ทราบความคิดและเรื่องราวใหม่ ๆ
2. ช่วยให้เกิดความสนใจทั้งนี้เพราะป้ายนิเทศมีวัสดุทั้งที่เป็นรูปภาพของจริง

ตลอดจนมีสีสันสวยงามชวนมอง

3. ช่วยประหยัดเวลาการเรียนการสอน นักเรียนที่สนใจอาจศึกษาด้วยตนเองจากเนื้อหาที่นอกเหนือจากการสอนของครู

4. ส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนรู้จักรับผิดชอบร่วมกันในกรณีที่ต้องจัดปายนิเทศเอง
5. ส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ
6. ทำให้เรียนเร็วขึ้นและจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดี
7. เสริมสร้างให้เกิดทัศนคติที่ดี
8. ทำให้ห้องเรียนสวยงาม เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน
9. สามารถจัดแสดงได้ทุกสาขาวิชา
10. ใช้เป็นที่เสนอและสรุปบทเรียนได้ดี
11. ใช้เป็นที่แสดงผลงานดีเด่นและผลงานทางศิลปะของนักเรียน เพื่อยั่วให้เกิด

กำลังใจทำต่อไป

การจัดนิทรรศการ เป็นวิธีการหนึ่งในการที่จะเสนอข้อมูลและเป็นวิธีที่นิยมกันมากในการให้บริการสนเทศ ซึ่งมีข้อดี ข้อเสีย ในการจัดนิทรรศการดังนี้

ส่วนดีของการจัดนิทรรศการคือ

1. เป็นการให้การศึกษาย่างหนึ่งแก่ผู้ชมโดยไม่ต้องมีครูมาขึ้นบรรยายให้ฟัง
2. ทำให้การสอน และการให้บริการแนะแนวมีคุณค่าขึ้น
3. ยั่วให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน ในการค้นคว้า
4. ทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ เพราะได้รู้ได้เห็นได้สัมผัสด้วยตัวเอง
5. สร้างความรับผิดชอบเพราะถ้าเด็กได้จัดนิทรรศการจะเป็นการส่งเสริมให้เกิด

การทำงานร่วมกับผู้อื่น

สาเหตุการล้มเหลวของการจัดนิทรรศการ คือ

1. มีเวลาการจัดเตรียมไม่เพียงพอ
2. ผู้ออกแบบไม่มีความรู้ ไม่ทราบจุดมุ่งหมายของการแสดง
3. ขาดการประสานงานกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ
4. ความบกพร่องบางประการทางเทคนิค เช่นคำอธิบายไม่ชัดเจน แสงสว่าง

ไม่เพียงพอ หรือใช้ไฟเน้นผิดตำแหน่งที่ควรจะเน้นเป็นต้น

5. ไม่มีงบประมาณเพียงพอ
6. ไม่มีสถานที่ที่จะจัดแสดง
7. ไม่มีอุปกรณ์เพียงพอ

8. ครูและนักเรียนยังไม่เข้าใจวิธีการจัดดีพอ

9. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากบุคคลภายในและภายนอก

การศึกษานอกสถานที่ จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หรือหาคำตอบเกี่ยวกับเนื้อหาในบทเรียน ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจแจ่มแจ้งจึงออกไปศึกษานอกสถานที่ โดยได้รับประสบการณ์ตรง เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาที่ยังไม่สามารถหาคำตอบได้จากการค้นคว้าในห้องเรียน

การเชิญวิทยากร จากแหล่งสันทัดต่าง ๆ มาบรรยายให้นักเรียนฟัง ซึ่งทำให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น ประหยัดเวลา และเด็กมีความสนใจมาก เพราะได้มีโอกาสพบปะกับบุคคลที่รู้ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่เขาต้องการจะทราบด้วยตัวของเขาเอง

การให้ข่าวสารข้อมูลโดยใช้ภาพยนต์ โทรทัศน์ และวิทยุ ในปัจจุบันเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางด้านการสื่อสารได้มีการเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว และสิ่งเหล่านี้ก็มีประโยชน์ในการจัดบริการสนเทศเป็นอย่างมาก คือสื่อประเภทนี้กระจายข่าวสารได้กว้างไกล ไปได้ทุกหนทุกแห่งที่มีเครื่องรับ สามารถให้ข้อมูลได้ดีในด้านการสาธิต การปฏิบัติ เป็นการให้บริการสนเทศที่ประหยัด และใช้ได้กับคนจำนวนมากในเวลาอันน้อยสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้หลายประการ

วัชร ทรัพย์มี (2531. หน้า 69 -70) ได้ให้วิธีให้ข้อสนเทศแก่นักเรียนแบ่งได้ 2 วิธี

1. การให้ข้อสนเทศแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล ในการให้ข้อมูลนั้นไม่ใช่เป็นการบอกเล่าให้นักเรียนรู้ข้อมูลเหล่านั้น แต่ควรกระตุ้นให้นักเรียนไปค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลเอง เช่น หนังสือ วารสาร แล้วนำมาอภิปรายกับนักแนะแนว

2. การให้ข้อสนเทศแก่นักเรียนเป็นกลุ่ม ซึ่งมีข้อดีดังนี้

2.1 ในกรณีที่นักเรียนมีความต้องการและความสนใจร่วมกัน การให้ข้อมูลกับนักเรียนหลาย ๆ คนในเวลาเดียวกัน จะเป็นการทวนเวลาและแรงงาน

2.2 การให้ข้อมูลแก่นักเรียนเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างนักแนะแนวนักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนรู้จักบริการแนะแนวดีขึ้น เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนไปใช้บริการปรึกษามากขึ้น

2.3 การให้ข้อมูลแก่นักเรียนเป็นกลุ่ม จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน

2.4 การให้ข้อมูลแก่นักเรียนเป็นกลุ่ม ทำให้นักแนะแนวมมีโอกาสสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

2.5 การให้ข้อมูลแก่นักเรียนเป็นกลุ่ม นักแนะแนวจะสนับสนุนให้นักเรียนได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความกระจ่าง

2.6 การให้ข้อมูลแก่นักเรียนเป็นกลุ่มประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม เป็นการฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

2.7 เป็นการให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสได้รับบริการแนะแนว ไม่ใช่เฉพาะแต่ผู้ที่มีปัญหาเท่านั้น

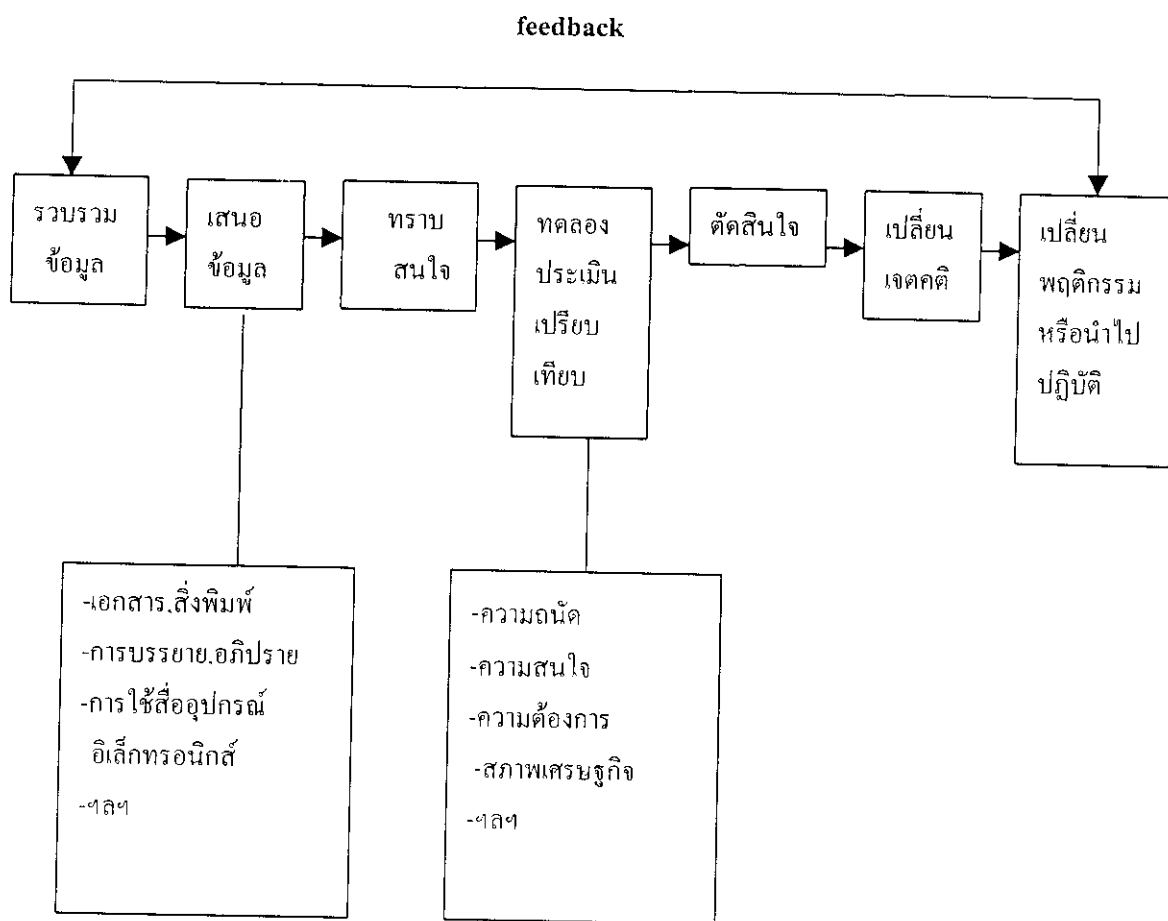
ข้อจำกัดสำหรับการให้คำแนะนำกับนักเรียนเป็นกลุ่ม

1. ปัญหาบางอย่างของนักเรียน ไม่เหมาะที่จะทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม
2. ในการให้บริการแนะแนวแก่นักเรียนเป็นกลุ่มนั้น นักแนะแนวจะประสบความยุ่งยากในการจัดกิจกรรม เนื่องจากกลุ่มใหญ่ย่อมมีความแตกต่างในเรื่องความสนใจ
3. นักแนะแนวมักประสบปัญหาในการหาเวลาในการจัดกิจกรรมเพราะหลักสูตรในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยเวลาให้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 6) ได้ให้รูปแบบและวิธีการให้บริการสนเทศด้านอาชีพไว้ดังนี้ คือ

1. การบรรยาย อภิปราย เช่น การเชิญผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ มาให้ความรู้ การให้ความรู้ในชั่วโมงกิจกรรมแนะแนว การจัดกิจกรรมโฮมรูม ฯลฯ
2. การใช้เอกสาร ป้ายประกาศ เช่น การจัดทำแผ่นพับ จุลสาร ป้ายนิเทศ ฯลฯ
3. การจัดกิจกรรม เช่น การจัดวันอาชีพ การจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ
4. การใช้โสตทัศนูปกรณ์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่น เทป สไลด์ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การให้ข้อสนเทศด้านอาชีพนั้นสามารถให้ข้อสนเทศได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสภาพของโรงเรียน ความพร้อมของบุคลากรและอุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณที่ใช้ในการให้ข้อสนเทศ สำหรับการให้โปรแกรมข้อสนเทศด้านอาชีพอิสระที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์ วีดิทัศน์ เชิญวิทยากรบรรยาย จัดป้ายนิเทศ ศึกษาดูงานในสถานที่ประกอบการ การสาธิต และการสัมภาษณ์ สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการนำคอมพิวเตอร์ มาใช้ในการให้ข้อสนเทศด้านอาชีพแก่บุคคลนั้น จากคู่มือแนะแนวตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้เสนอขั้นตอนเป็นแผนภูมิการดำเนินงานไว้ดังนี้คือ

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการนำเสนอข้อมูลด้านอาชีพและรูปแบบการให้ข้อมูลด้านอาชีพ

โดยที่การนำเสนอข้อมูลนั้นมีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้รับข้อมูลได้เปลี่ยนพฤติกรรมหรือสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นการเสนอข้อมูลจึงควรพิจารณาวิธีการหรือรูปแบบที่น่าสนใจและเกิดประโยชน์แก่ผู้รับข้อมูลมากที่สุด (ชัยนาถ นาคบุปผา, 2526, หน้า 89)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริการสนเทศด้านอาชีพ

งานวิจัยในประเทศ

การให้ข้อสนเทศด้านอาชีพแก่นักเรียนมีความสำคัญ เพราะการให้ข้อมูลเป็นการสร้างความสนใจช่วยให้นักเรียนได้ทราบ รับรู้ ข้อมูลบางประการที่จำเป็น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับชีวิตและการงานอาชีพ ตรวจสอบความรู้ ความเหมาะสม ความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง เพื่อการตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนในอนาคต ซึ่งรุจิราภา สิทธิปาน (2531, หน้า 65 – 66) ศึกษาผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการปรับตัว

ทางสังคมกับเพื่อนต่างเพศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิบูลวิทยาลัยลพบุรี กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละแปดคน โดยกลุ่มทดลองได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับข้อเสนอแนะ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีการปรับตัวทางสังคมกับเพื่อนต่างเพศ ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการให้ข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ได้รับการให้ข้อเสนอแนะ มีการปรับตัวทางสังคมกับเพื่อนต่างเพศ ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

อังคณา ปรีหานันท์ (2537, บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้ชุดแนะแนวกับการให้ข้อเสนอแนะที่มีต่อความรู้เรื่องเอดส์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปลวกแดง อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2536 จำนวน 24 คน แบ่งเป็นสามกลุ่ม กลุ่มละแปดคน โดยกลุ่มที่หนึ่งได้รับโปรแกรมการสอนเรื่องเอดส์โดยใช้ชุดแนะแนว กลุ่มที่สองได้รับข้อเสนอแนะเรื่องเอดส์และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนเรื่องเอดส์โดยใช้ชุดแนะแนว มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องเอดส์ สูงกว่านักเรียนที่ได้รับข้อเสนอแนะและกลุ่มควบคุมทั้งระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล นักเรียนที่ได้รับข้อเสนอแนะมีความรู้เรื่องเอดส์ ในระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เนตรนภิส แปงฉิมวงศ์ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการให้ข้อเสนอแนะด้านอาชีพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการสอนของครูที่มีต่อความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอนเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คนใช้เวลาในการให้ข้อเสนอแนะด้านอาชีพ 3 ครั้ง ๆ ละ 40 นาที ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพของกลุ่มที่ให้ข้อเสนอแนะด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หลังการให้ข้อมูลด้านอาชีพสูงกว่ากลุ่มที่ให้ข้อเสนอแนะด้วยการสอนของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นำทิพย์ ค่อนแผ้ว (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการบริหารแนวชี้งกับผู้ป่วยร่วมกับ การให้ข้อเสนอแนะโรคกับดูแลผู้ป่วย ต่อความเครียดของผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูก ศูนย์ป้องกันควบคุมโรคมะเร็ง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็งปากมดลูก ที่เข้ารับการรักษาก่อนเป็นไข ที่มีอาการเครียดสูง จำนวน 12 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน คือกลุ่มทดลอง เป็นผู้ป่วยที่ได้รับการฝึกอบรมแนวชี้งโดยทำโปรแกรมการฝึก 4 สัปดาห์ ๆ 3 ครั้ง ๆ ละ 20-30 นาที รวมทั้งหมด 12 ครั้ง ร่วมกับดูแลได้รับข้อเสนอแนะโรค โดยทำโปรแกรมการให้ข้อเสนอแนะ 4 สัปดาห์ ๆ 2 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที รวมทั้งหมด 8 ครั้ง

ผลการวิจัยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ผู้ป่วยกลุ่มทดลองมีความเครียดลดลงต่ำกว่าผู้ป่วยกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

อริสรา รุจิราวโรคม (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการให้บริการสนเทศด้านอาชีพ โดยคอมพิวเตอร์ที่มีต่อความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสวน (จันทนุสรณ์) จังหวัดชลบุรี โดยการสุ่มอย่างง่ายแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองจำนวน 6 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 6 คน ใช้เวลาในการให้บริการสนเทศคนละ 8 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที ผลการวิจัยพบว่า การให้ข้อสนเทศด้านอาชีพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพและมีความสอดคล้องในการเลือกอาชีพสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยในต่างประเทศ

โคชีวาร์ (Kochavar, 1994) ทำการศึกษาความต้องการข้อสนเทศของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับการวินิจฉัยเบื้องต้น ศึกษาในผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยใน 30 – 90 วัน และได้รับเคมีบำบัดและรังสีรักษา โดยเป็นผู้ป่วยนอก จากการศึกษาพบว่าผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็งต้องการข้อสนเทศเกี่ยวกับการวินิจฉัย การรักษาและการพยากรณ์โรค มากกว่าข้อสนเทศเกี่ยวกับประสบการณ์เรื่องการรักษามะเร็งของแพทย์จิตวิทยา ครอบครัว และการมีสุขภาพที่ดี

ยูน (Yoon, 1992) ศึกษาพฤติกรรมการหาข้อสนเทศของชาวเกาหลีในสหรัฐอเมริกา พบว่า พฤติกรรมการหาข้อสนเทศขึ้นอยู่กับ

1. ความต้องการข้อสนเทศทางการศึกษา
 2. ความรู้สึกทางบวกของความหลัง ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจใฝ่รู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อสนเทศ
 3. นิสัยในการติดตามข้อมูลข่าวสาร
 4. ความชำนาญของแหล่งสนเทศ และความเป็นไปได้ในการจัดหาข้อสนเทศให้สัมพันธ์กับความต้องการ โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกชนิดของข้อสนเทศ
 5. ความไว้วางใจแหล่งสนเทศ และการจัดอันดับความเชี่ยวชาญ เป็นจุดเริ่มต้นของการค้นหาข้อสนเทศและการตัดสินใจในการใช้ประโยชน์
 6. การใช้จุดเด่นของข้อสนเทศ
- และจากสถิติ สหสัมพันธ์พบว่า

6.1 ระดับการศึกษา อายุ เพศ สัมพันธ์กับชนิดของความต้องการซื้อสนเทศ

6.2 ความรู้สึกมีส่วนร่วมกับความต้องการซื้อสนเทศ การกระตุ้น เพื่อค้นหาซื้อสนเทศและการใช้แหล่งสนเทศ

6.3 ความชำนาญในภาษาอังกฤษ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา รูปแบบการใช้สื่อกับการใช้สื่อในการค้นหาซื้อสนเทศ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพอิสระ

1. ความหมายของอาชีพอิสระ

มีผู้สนใจศึกษาประเภทของอาชีพอิสระ และได้ให้ความหมายของอาชีพอิสระตามเหตุผลแตกต่างกันไป ดังนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2517, หน้า 5) กล่าวว่าอาชีพอิสระ หมายถึง การที่บุคคลเป็นเจ้าของธุรกิจหรือเป็นหุ้นส่วนในธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งคือการที่บุคคลประกอบอาชีพหารายได้ โดยไม่มีนายจ้าง หรือไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง

สุริพร ศรีทองกิติกุล (2521, หน้า 5) กล่าวว่าอาชีพอิสระ หมายถึง งานอาชีพที่แต่ละบุคคลสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องไปรับจ้างผู้อื่นเสมอไปหรือจะไปรับจ้างก็ทำได้

สุนทร โคตรบรรเทา (2527, หน้า 71) ให้ความหมายว่า อาชีพอิสระหมายถึงอาชีพที่ผู้ประกอบอาชีพสร้างขึ้นมาเอง ลงทุน ดำเนินกิจการเองไม่รับคำสั่ง ตัดสินใจด้วยตนเอง ผลิตสินค้าและบริการให้กับลูกค้าเอง มีการลงทุนเพื่อหวังกำไรและเสี่ยงต่อการล้มเหลว

อารีรัตน์ พัฒนเพ็ญ (2529, หน้า 73) ได้ให้ความหมายของอาชีพอิสระไว้ว่า หมายถึง อาชีพที่หารายได้ได้เองโดยไม่มีนายจ้าง หรือไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง

กรมวิชาการ (2530, หน้า 6) อาชีพอิสระหมายถึง อาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจภายในครอบครัวที่ต้องใช้ความรู้ หรือทักษะที่ต้องการฝึกฝนอบรมพอสมควรเช่น อาชีพที่ทำของที่ระลึกด้วยวัสดุที่มีในท้องถิ่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลาและยังหมายถึง ผู้ประกอบการขนาดย่อมที่เป็นธุรกิจในครอบครัว

จริยา ทัพพะกุล ณ อุรุทธา (2530, หน้า 48) กล่าวว่า อาชีพอิสระหมายถึง การประกอบกิจการขนาดเล็กที่ทำด้วยตนเองที่อาศัยทักษะ และเทคนิคการจัดการให้เกิดมีรายได้ และมีกำไรซึ่งอาจมีลักษณะเป็นการผลิต ประกอบ ซ่อม รวมทั้งการบริการ และการประกอบกิจการอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วเจ้าของจะเป็นผู้ดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ เองเป็นส่วนมาก

วินัย ฌรณคฤทธิ (2530, หน้า 11) กล่าวว่าคำว่าอาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่เป็นเจ้าของธุรกิจหรือเป็นหุ้นส่วนในธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การประกอบอาชีพที่มีรายได้เป็นของตนเอง โดยไม่มีนายจ้างหรือไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง เช่น ค้าขายส่วนตัว ขายอาหาร เครื่องดื่ม ผลไม้ ทำขนมขาย พับถุงขาย ขายเครื่องอะไหล่ยนต์ ทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำฟาร์มโคนม เลี้ยงสัตว์ ทำการประมง อาชีพอิสระอื่น ๆ เช่น ทุนความ นักดนตรี ร้านเสริมสวย ทำเฟอร์นิเจอร์ ขับรถรับจ้าง

สุรเดช วิเศษสุรการ (2530, หน้า 10) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับอาชีพส่วนตัวว่า หมายถึง งานที่ไม่ใช่งานรับจ้าง ไม่รับราชการ ไม่เป็นลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ แต่เป็นเจ้าของกิจการด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะเริ่มจากร้านแผงลอย หาบเร่ แล้วขยายเป็นห้องแถวต่อไปอาจเปิดสาขาเพิ่มขึ้นอีก

กรมอาชีวศึกษา (2531, หน้า 14) อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพส่วนตัว หรือการประกอบอาชีพของตนเองเป็นอาชีพที่ต้องเสี่ยงและไม่คงกลัวที่จะพบกับรายได้ที่ไม่แน่นอน มิได้ในทุกลักษณะงานไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานประเภทเกษตรกรรม คหกรรม ศิลปกรรม พาณิชยกรรม หรือ อุตสาหกรรม ขอแต่ให้เป็นอาชีพสุจริตที่เป็นการประกอบการของตนเอง เป็นเจ้าของธุรกิจดำเนินการและไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2533, หน้า 578) อาชีพอิสระ คือ อาชีพที่ผู้ประกอบการสามารถหารายได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเป็นลูกจ้างใคร หรือประกอบการตามความประสงค์ของตนเอง หรือกลุ่มรายได้ของอาชีพอิสระ ได้จากด้านการผลิต ด้านการขาย และด้านบริการ

กรมการจัดหางาน (2540, หน้า 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชีพอิสระคือ การประกอบกิจการส่วนตัวต่าง ๆ ในการผลิตสินค้าหรือบริการ ที่ถูกต้องตามกฎหมายเป็นธุรกิจของตนเอง ไม่ว่าธุรกิจนั้นจะเล็กหรือใหญ่ก็ตาม ซึ่งผู้ประกอบการสามารถที่จะกำหนดรูปแบบและวิธีดำเนินงานของตนเองได้ตามความเหมาะสม ไม่มีเงินเดือนหรือมีรายได้ที่แน่นอนตายตัว ผลตอบแทนคือเงินกำไรจากการลงทุนนั่นเอง

จากความหมายของอาชีพอิสระที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น พอสรุปเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้ว่าอาชีพอิสระหมายถึง การที่บุคคลประกอบกิจการส่วนตัวต่าง ๆ ในการผลิตสินค้าหรือบริการที่ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นธุรกิจของตนเอง ซึ่งผู้ประกอบการสามารถที่จะกำหนดรูปแบบและวิธีดำเนินงานของตนเองได้ตามความเหมาะสม ไม่มีเงินเดือนหรือรายได้ที่แน่นอนตายตัวผลตอบแทนคือเงินกำไรจากการลงทุน ต้องใช้ความรู้ความสามารถที่บุคคลมีอยู่เป็นพื้นฐาน ด้วยการลงทุนในรูปแบบของการผลิต การจำหน่าย หรือการให้บริการ และรับผิดชอบต่อการดำเนินการทั้งในส่วนของการกำไรหรือขาดทุน โดยอาจจะมีผู้ช่วยปฏิบัติงาน

หรือไม่ก็ได้ กิจกรรมนั้นอาจมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ได้ ที่สำคัญต้องมีเจตคติที่ดีกับอาชีพนั้นๆ และเป็นอาชีพสุจริต

2. ประเภทของอาชีพอิสระ

ทบวงมหาวิทยาลัย (2526, หน้า 23) ได้จัดหมวดหมู่ของเยาวชนผู้ประกอบอาชีพอิสระไว้ 3 ประเภท คือ

1. ประเภทค้าขาย ได้แก่ ขายของชำ ขายข้าวแกง ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ขายของเล่น สำหรับเด็ก ขายเครื่องเขียนแบบเรียน ขายผักผลไม้ ขายอุปกรณ์การเกษตรและขายเครื่องสำอาง
2. ประเภทบริการ ได้แก่ รับจ้างทั่วไป รับเหมาก่อสร้างทั่วไป เสริมสวย รับซ่อมผ้า ขั้บรดส่งผู้โดยสาร รับซ่อมจักรยาน และจักรยานยนต์
3. ประเภทเกษตรกรรม ได้แก่ ทำไร่ ทำนา และกสิกรรม

สัญญา จิตตานนท์ (2527, หน้า 16) อธิบายว่าอาชีพอิสระหรืออาชีพส่วนตัว ถ้าจะแบ่งตามระดับความสามารถในการประกอบอาชีพแล้วอาจแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มอาชีพที่มีทักษะหรือความรู้ในระดับสูง เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ ผู้ตรวจสอบบัญชี ครู-อาจารย์ เป็นต้น
2. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับที่ต่ำกว่าอนุปริญญา คือ ช่างต่าง ๆ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ เขียนแบบ ตัดเสื้อ เสริมสวย เย็บหนัง เป็นต้น
3. กลุ่มอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะหรือวิชาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ เช่น ผู้ประกอบอาชีพขายของชำ ขายข้าวแกง ค้าขายหนังสือต่าง ๆ ทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ หาบเร่ แผงลอย ขั้บรดแท็กซี่ ตลอดจนรับสินค้ามาขายเอง เป็นต้น

กรมวิชาการ (2530, หน้า 4) ได้จำแนกประเภทของการประกอบอาชีพอิสระไว้ดังนี้ คือ อาชีพด้านอุตสาหกรรม ด้านเกษตรกรรม ด้านคหกรรม ด้านพาณิชยกรรม และด้านศิลปหัตถกรรม

เจียรนัย ทรงชัยกุล (2533, หน้า 415) แบ่งประเภทอาชีพอิสระออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. อาชีพอิสระด้านการค้าขายปลีก เช่น ขายพวงมาลัย เครื่องประดับ ของใช้เบ็ดเตล็ด ในครัวเรือน เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผัก ผลไม้ เครื่องดื่ม ของขบเคี้ยว ไอศกรีม สลากกินแบ่งรัฐบาล เครื่องเขียนและเทป เป็นต้น
2. อาชีพอิสระด้านบริการ เช่น ตัดหญ้า ตกแต่งสนาม ซักรีดเสื้อผ้า ฝนมัดและกรรไกร ส่งหนังสือพิมพ์ ถ่ายสำเนาเอกสาร ห่อพัสดุไปรษณีย์ จัดดอกไม้ ให้เช่าหนังสือ หรือวีดิทัศน์ ซ่อมรองเท้า ซ่อมกระเป๋ ซ่อมร่ม และซ่อมเสื้อผ้า เป็นต้น

3. อาชีพอิสระด้านเกษตรกรรม เช่น ปลูกผักสวนครัว พืชสมุนไพร ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ ขยายพันธุ์ต้นไม้ เพาะเห็ด เพาะถั่วงอก เลี้ยงนก กระต่าย เป็ด ไก่ หมู กบ ผึ้ง และเพาะเลี้ยงลูกน้ำ เป็นต้น

4. อาชีพอิสระด้านหัตถกรรมและธุรกิจในครัวเรือน เช่น ทำขนมอบ อาหารแห้ง ดอกไม้ประดิษฐ์ ของเล่นสำหรับเด็ก ของที่ระลึก ว่าว ร่ม พรมเช็ดเท้า ไม้กวาด เครื่องปั้นดินเผา เจียรนัยอัญมณี ทอผ้า และตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

กรมสามัญศึกษา (2535, หน้า 15) ได้แบ่งประเภทการประกอบอาชีพเป็น 2 ประเภท คือ

1. อาชีพอิสระ โดยแบ่งเป็น

1.1 อาชีพผู้ผลิต ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินการผลิตชิ้นงานเพื่อจำหน่าย เช่น งานประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เป็นต้น

1.2 อาชีพบริการ ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินการได้เอื้ออำนวยความสะดวกหรือให้บริการแก่ผู้บริโภค เช่น ช่างซ่อมวิทยุโทรทัศน์ แม่ค้า ช่างตัดผม ช่างเสริมสวย เป็นต้น

2. อาชีพรับจ้าง หมายถึง อาชีพใดก็ตามที่ผู้ประกอบอาชีพไม่ได้เป็นเจ้าของกิจการเอง แต่ทำงานภายใต้ระบบหรือข้อกำหนดของหน่วยงาน หรือนายจ้างที่ตนสังกัดอยู่ เช่น ข้าราชการ ลูกจ้าง รัฐวิสาหกิจ พนักงานห้างร้าน บริษัท ฯลฯ เป็นต้น

จากการแบ่งประเภทของอาชีพอิสระที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า มีวิธีการแบ่งอาชีพได้หลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น แบ่งตามระดับความรู้ แบ่งตามความเหมาะสมของผู้เรียน แบ่งตามหลักวิชาการของกรมวิชาการ เป็นต้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนวความคิดการแบ่งอาชีพอิสระของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ได้แบ่งอาชีพอิสระไว้ 3 ด้าน คือ ด้านการผลิต ด้านการขาย ด้านการบริการ ซึ่งอาชีพอิสระดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของประชาชน ในเขตอำเภอบางละมุง ที่เป็นเขตติดต่อกับเมืองพัทยา ซึ่งเป็นเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศ อาชีพของประชาชนที่พบเห็นมากในเขตเมืองท่องเที่ยวจึงเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการความสะดวกสบายกับนักท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่อาชีพด้านบริการ การค้าขาย และการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายเป็นของฝากของที่ระลึก

3. ความสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระ

การประกอบอาชีพอิสระนับวันจะทวีความสำคัญมากขึ้น ทั้งด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจ และเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา ดังนั้นอาชีพอิสระจึงมีความสำคัญดังนี้

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2531. หน้า 34-36) กล่าวว่า การเลือกอาชีพสำคัญยิ่งเพราะ

ประการแรก บุคคลจะเกลียดงาน หรือชอบงานขึ้นอยู่กับงานหรืออาชีพที่บุคคลนั้นเลือก ความจริงไม่มีงานใด หรืออาชีพใดที่คนทุกคนจะชอบร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่งานที่ชอบนั้นมักจะเป็นงานที่เขาชอบเป็นส่วนใหญ่ และที่ไม่ชอบเป็นส่วนน้อยหรือส่วนปลีกย่อย เช่น นิสิต นักศึกษาหลายคนเคยปรารถนาว่า ชอบครูเป็นที่สุด เพราะชอบสอนเด็ก ชอบวิชาการ ชอบเด็กแต่สิ่งที่เกลียดมากเกี่ยวกับอาชีพนี้คือ การที่ต้องตรวจการบ้านเด็กและการที่ต้องอยู่เวรหลังโรงเรียนเลิก แต่นิสิตนักศึกษาเหล่านี้ได้ยึดอาชีพครูหลังจากที่ได้รับปริญญาแล้ว เท่าที่สังเกตก็เห็นว่ามีความสุขในการปฏิบัติงาน ดังนั้นจะเห็นว่างานที่แต่ละบุคคลเลือกมีลักษณะที่ช่วยให้บุคคลนั้นเกลียดหรือชอบ ทำงานนั้น ๆ การทำงานด้วยความอยากทำ ชอบทำ และทำอย่างมีความสุขมักจะได้ผลมากกว่างานที่ฝืนใจทำ และทำด้วยความเบื่อหน่าย การเลือกงานและอาชีพจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

ประการที่สอง การจะประสบผลสำเร็จในด้านการงาน หรือไม่ขึ้นอยู่กับงาน หรืออาชีพที่บุคคลนั้นเลือก คนบางคนเลือกงานที่ตนไม่ชอบแต่จำเป็นต้องทำ เพราะบิดามารดาเลือกไว้ให้ อย่างนั้น หรือบางคนเลือกงานที่ตนไม่ชอบ ไม่ถนัด หรือมีความรู้ในดำนนั้น ๆ คนเหล่านี้จะรู้สึกลำบากใจในการปฏิบัติงาน งานก็ไม่ก้าวหน้าและตนเองก็ไม่ก้าวหน้าด้วย

ประการที่สาม การที่คนจะว่างงาน ใ้้งานที่ทำเป็นครั้งคราว หรือมีงานทำตลอดไปนั้น จะขึ้นอยู่กับประเภทของงาน หรืออาชีพที่เลือกประกอบทั้งประเภทของงานหรืออาชีพที่เลือก ควรจะสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับทิศทางและนโยบาย การมีงานทำ ตลอดทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ประการที่สี่ งานหรืออาชีพที่แต่ละบุคคลเลือกมีอิทธิพลครอบคลุมความเป็นไปต่าง ๆ ของชีวิตบุคคลนั้น อีกทั้งงานที่ทำก็ได้จำกัดขอบเขตอยู่ที่งานนั้น ๆ เท่านั้นแต่มีส่วนพัวพันกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น งานบางประเภทส่งเสริมให้บุคคลนั้นไม่ประสงค์จะพบด้วย งานบางประเภททำให้โอกาสของสุภาพสตรีที่จะได้สมรสน้อยลง งานบางประเภทที่มีส่วนสร้างบุคลิกภาพ และอุปนิสัย นอกจากนี้สุขภาพทั้งทางใจและทางกาย ก็ขึ้นกับสภาพของงานด้วย

ประการสุดท้าย การเลือกอาชีพของแต่ละบุคคล มีส่วนช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญเร็วขึ้นหรือช้าลง ดังที่ทราบกันดีแล้วว่าปัจจุบันเป็นยุคของการพัฒนาประเทศ ประเทศจะพัฒนาไปได้เพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพ การใช้กำลังงาน และกำลังความคิดของประชาชนแต่ละคน ความต้องการของประเทศกับความต้องการของบุคคลควรมีส่วนสัมพันธ์กัน มิฉะนั้นประเทศชาติจะเจริญไม่ได้ และถ้าสังเกตดูให้ดีจะเห็นว่าความเจริญของประเทศชาติขึ้นอยู่กับการเลือกงาน หรืออาชีพของบุคคลในชาตินั้นเป็นอย่างมาก

ยุพิน ประจวบเหมาะ (2531, หน้า 28 – 29) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประกอบอาชีพอิสระ “หนทางแก้ปัญหการว่างงานของบัณฑิตเศรษฐศาสตร์” พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษายังพบปัญหาการว่างงานในระดับที่ละเอียดไม่ได้ และการจัดการศึกษาของประเทศที่ผ่านมายังไม่สอดคล้องกับการมีงานทำการแก้ไขปัญหการว่างงานมีปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดหลายประการ การประกอบอาชีพอิสระจึงเป็นหนทางใหม่ที่ได้รับ ความสนใจ นำมาใช้แก้ไขปัญหการว่างงานของผู้มีการศึกษา เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างงานให้ตนเองในระยะแรกแล้ว ยังเป็นการขยายการจ้างงานต่อไปในอนาคตได้ด้วย

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่างาน หรืออาชีพที่แต่ละบุคคลจะเลือกเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสุข ความก้าวหน้าในชีวิต และความเจริญของประเทศ

4. คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ

คุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพอิสระ ควรจะมีบุคลิกภาพในการเสริมสร้างตนเอง ให้เป็นผู้มีความสนใจที่จะประกอบอาชีพอิสระให้ประสบผลสำเร็จ ดังที่

ปราโมทย์ เจนการ (2523, หน้า 98) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของความ เป็นผู้ประกอบการด้านคุณลักษณะองค์ประกอบเชิงมนุษย์จำนวน 10 ประการ ได้แก่

1. คุณลักษณะของความไม่เชื่อโชคกลาง ความพยายามและความรอบคอบ
2. คุณลักษณะของการคิดค้นประดิษฐ์ด้วยความมีเหตุผล
3. คุณลักษณะของความเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ
4. คุณลักษณะของความสามารถในการกล้าเสี่ยงที่จะดำเนินการธุรกิจ
5. คุณลักษณะความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์
6. คุณลักษณะความกล้าเสี่ยงอย่างสมเหตุผลในแง่ของการลงทุน
7. คุณลักษณะของความสามารถและความเชื่อมั่นในสังคมเชิงธุรกิจ
8. คุณลักษณะของความเชื่อในอิทธิพลจากการควบคุมภายใน
9. คุณลักษณะของความสามารถในการรับรู้และการเห็นช่องทางดำเนินธุรกิจ
10. คุณลักษณะของการมีแรงจูงใจและค่านิยมที่ดีในการทำงาน

สัญญา จิตตานนท์ (2527, หน้า 12 – 13) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระไว้ว่า องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้กำหนดคุณลักษณะเด่นของผู้ประกอบการอย่างน้อยที่สุด 4 ประการ ซึ่งสามารถนำมาเทียบเคียงกับผู้ประกอบอาชีพอิสระโดยทั่วไป คือ

1. ความมานะพยายามและแรงจูงใจ
2. ความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย
3. ความกล้าเสี่ยงหรือกล้าลงทุน

4. ความรักในอิสรภาพหรือการไม่ชอบการอยู่ใต้อำนาจของใคร

คุณสมบัติทั้ง 4 ข้อดังกล่าวนี้เป็นคุณสมบัติอย่างน้อยที่สุด ซึ่งควรจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอื่นๆ เช่น ความมีระเบียบวินัย ความหนักเอาเบาสู้และความเฉลียวฉลาดมีไหวพริบในการแก้ปัญหา เป็นต้น

กรมวิชาการ (2530, หน้า 30) ได้วิเคราะห์คุณลักษณะบางประการของผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพอิสระพบว่า คุณลักษณะที่สำคัญหลายประการที่ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพประสบความสำเร็จ ได้แก่ อดทน หนักแน่น ขยันเอาใจใส่ ซื่อสัตย์ ประหยัด และตั้งใจทำงาน

เฉลี่ยว สุวรรณกิตติ (2530, หน้า 7-16) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระดังต่อไปนี้

1. มีความอดทนในการทำงานหนักได้
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. ในการประกอบกิจการใดๆ มักจะตั้งเป้าหมายสูงและสามารถปฏิบัติได้
4. เป็นผู้มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ
5. ไม่เบื่อง่าย ไม่ชอบทิ้งอะไรกลางคันเมื่อพบอุปสรรค
6. มีหลักในการแก้ปัญหาอย่างไม่เสื่อมคลาย
7. รู้จักใช้คน
8. รู้จักใช้ความคิดแต่หนักแน่นเป็นบทเรียน
9. มีความคิดริเริ่มและกล้ารับผิดชอบต่อการริเริ่มต่างๆ

กรมอาชีวศึกษา (2531, หน้า 10) ได้กำหนดคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพอิสระไว้

9 ด้านคือ

1. ความมีวินัยในตนเอง
2. ความเอาใจจริงเอาใจ อดทน
3. ความมีมานะพยายาม
4. ความรักชอบงาน
5. ความรอบรู้และรู้รอบ
6. ความมีสำนึกในเชิงธุรกิจ
7. ความมีจิตใจอยากเป็นผู้ชนะ
8. ความซื่อสัตย์สุจริต
9. ความมีมนุษยสัมพันธ์

ยุพิน อังคานนท์ (2533, หน้า 15) ได้แบ่งองค์ประกอบคุณลักษณะที่สำคัญในการประกอบอาชีพอิสระออกเป็น 2 องค์ประกอบใหญ่ คือ

องค์ประกอบที่ 1 มีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การรักษาความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปร ความอดทน มีความหนักแน่น ตั้งใจทำงาน ช่างสังเกต รู้จักวางแผน และรู้จักแก้ปัญหา เฉพาะหน้า

1.2 รักษาความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปรความพยายาม มีมนุษยสัมพันธ์ ความขยัน ความกระตือรือร้น และความคิดริเริ่ม

1.3 ความมั่นใจในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปร การกล้าตัดสินใจ การกล้าเสี่ยงลงทุน และความเชื่อมั่นในตนเอง

1.4 การรักษาความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปร รู้จักประหยัด การเห็นคุณค่าของเงิน ความรับผิดชอบ ความละเอียดรอบคอบ และความซื่อสัตย์

1.5 ความคล่องตัวในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วยตัวแปรความสามารถและเจตียวฉลาด

องค์ประกอบที่ 2 เป็นคุณลักษณะด้านพื้นฐานความรู้ และประสบการณ์ ประกอบด้วยตัวแปรความรู้ด้านการตลาด มีประสบการณ์ การเลือกทำเลที่เหมาะสม การจัดสถานที่ดี เงินทุนเพียงพอและมีความรู้เรื่องการลงทุน

สำเนา ขจรศิลป์ (2534, หน้า 3-5) กล่าวว่าในการประกอบอาชีพอิสระให้ประสบผลสำเร็จนั้นมีปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้
คุณลักษณะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพอิสระของผู้ประกอบการ ได้แก่

1. มีค่านิยม และเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพอิสระ

1.1 มีใจรักงานด้านธุรกิจ

1.2 มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง และกล้ารับผิดชอบต่อการริเริ่มต่าง ๆ เหล่านั้น

1.3 กล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล

1.4 มีความเชื่อมั่นในตนเอง

1.5 มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาโอกาสทางธุรกิจการงาน

1.6 มีความอดสาหะในการทำงาน

1.7 มีความสามารถในการแก้ปัญหา

1.8 ยึดมั่นในสัญญาการทำงาน

1.9 คำนึงถึงคุณภาพ

1.10 รู้จักใช้ทรัพยากรที่จำกัด รวมทั้งใช้เวลาว่างอย่างเป็นประโยชน์

1.11 มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง

1.12 มีมนุษยสัมพันธ์ดี

2. สมรรถภาพที่จำเป็นในการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งมีหลายด้านดังต่อไปนี้

2.1 ด้านสินค้าหรือบริการ ความรู้ ความสามารถในการด้านนี้อาจได้รับการศึกษา ในสถาบันการศึกษา จากประสบการณ์ในการทำงานของกิจการในครอบครัวหรือจากการฝึกงาน กับภาคเอกชน

2.2 ด้านการตลาด ต้องมีความรู้ ความชำนาญ ในกระบวนการจำหน่ายผลผลิต หรือบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการจัดการ ต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการจัดระบบงาน การวางแผน การดำเนินงาน การประสานงาน การควบคุม และการประเมินผลเพื่อให้กิจการ บรรลุเป้าหมายทั้งในด้านผลกำไรที่ดี ด้านชื่อเสียง และความไว้วางใจจากลูกค้า

2.4 ความรู้ด้านอื่นๆ ที่ผู้ประกอบการอิสระต้องการทราบ ได้แก่ การโฆษณา การบัญชี กฎหมาย ภาษีอากร และการวิเคราะห์สถานะเศรษฐกิจ เป็นต้น

3. เงินทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งของการประกอบอาชีพอิสระ ผู้ประกอบการ จะต้องมีความรู้ เพื่อเริ่มต้นกิจการและเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการเงินทุนที่ต้องใช้นี้จำนวน แตกต่างกันไปตามลักษณะ และขนาดของอาชีพอิสระซึ่งแหล่งเงินทุนนั้นสามารถหาได้หลาย แหล่งด้วยกัน เช่น จากครอบครัวของผู้ประกอบการ ญาติ ร่วมลงทุนกับเพื่อน และจากสถาบัน การเงิน เป็นต้น

4. สถานที่ดำเนินธุรกิจ การพิจารณาสถานที่เพื่อดำเนินการธุรกิจนั้นมีความสำคัญมาก เช่นเดียวกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ความสำเร็จ และความล้มเหลวของธุรกิจจึงอยู่ที่ปัจจัย ด้านสถานที่ด้วย ขนาดและสถานที่ตั้งของสถานที่ดำเนินธุรกิจมีความแตกต่างกันไปตามประเภท ของอาชีพอิสระ เช่น อาชีพอิสระที่เกี่ยวกับการขายสินค้าและบริการ ก็จะต้องเป็นสถานที่ในแหล่ง ชุมชน หรือในเมืองที่มีทำเลเหมาะสม

กรมจัดหางาน (2540, หน้า 3) การเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ จำเป็นต้องมีคุณสมบัติ ต่าง ๆ เพื่อประกอบการเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระอย่างมีประสิทธิภาพได้แก่ กล้าเสี่ยง มีความคิด สร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง อดทน มีวินัยในตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ มีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์

ฮอเนาต์ และอะเบาด์ (Hornads & Aboud, 1979, p. 12) ได้ทำการวิจัยผู้ประกอบการอาชีพ อิสระเป็นชาย 60 คน พบคุณลักษณะเด่นของผู้ประกอบอาชีพอิสระ 5 ประการ ได้แก่

1. มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง
2. ชอบอิสระรักงานเสรี
3. ชอบเป็นผู้นำ
4. มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง
5. ไม่สนใจเสียงวิพากษ์วิจารณ์ หรือไม่เห็นด้วยกับความคิดของผู้อื่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ

มีความจำเป็นต่อผลในการประกอบอาชีพอิสระเป็นอย่างมาก อาศัยองค์ประกอบ ได้แก่ ความขยัน ความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้น มนุษยสัมพันธ์ ชอบอิสระ มีจิตวิทยา ฯลฯ ตลอดจนนำหลักพุทธศาสนาประกอบได้แก่ อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา นั่นเอง ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้นักเรียนต้องเตรียมตัว และพัฒนาให้พร้อมสำหรับการประกอบอาชีพอิสระเพื่อความสำเร็จในอาชีพของตน

5. การเตรียมนักเรียนเข้าสู่อาชีพอิสระ

สมพงษ์ พูลสวัสดิ์ (2532 . หน้า 4) กล่าวว่า เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเลือกอาชีพอิสระ ได้ถูกต้องตามความเหมาะสม ควรเตรียมนักเรียนดังนี้

5.1 ให้ครูแนะแนวดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

5.1.1 ให้นักเรียนรู้จักตนเองด้านอาชีพ โดยใช้แบบสอบถามให้นักเรียนรู้จัก ความสนใจ ความถนัด ความสามารถของตนเอง

5.1.2 ให้นักเรียนรู้จักโลกกว้างทางอาชีพ บริการข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ

5.1.3 ให้นักเรียนรู้จักกระบวนการตัดสินใจและใช้บริการให้คำปรึกษาช่วยให้นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกกลุ่มอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองได้

5.1.4 ให้นักเรียนได้สัมผัสอาชีพจริง ๆ โดยการประสานงานกับกลุ่มอาชีพอิสระ ที่จัดในคาบเรียนกิจกรรม หรืออาชีพที่อยู่นอกโรงเรียน

5.1.5 ติดตาม ประเมินผล ให้นักเรียนทราบและปรับปรุงต่อไป

5.2 ให้ครูทุกคนที่สอนการจัดกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการอบรมช่วยเสริม ปลุกฝัง คุณสมบัตินี้พื้นฐานที่จะทำให้การประกอบอาชีพอิสระประสบผลสำเร็จ คุณสมบัตินี้พื้นฐานที่ต้องการ ได้แก่ ความขยัน ความอดทน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ กิริยามารยาทที่ดีงาม เป็นต้น

6. ปัญหาการประกอบอาชีพอิสระ

ศรีสง่า กรรณสูต และสาโรช บัวศรี (2521. หน้า 103) ให้ข้อเสนอแนะว่าสาเหตุที่ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาไม่นิยมประกอบอาชีพอิสระ เพราะค่านิยมของสังคมไทยโดยทั่วไป นิยมยกย่อง ข้าราชการและปลุกฝังค่านิยมในการรับราชการให้แก่เด็กว่า การประกอบอาชีพอิสระ

จะมีการเสี่ยงต่อการขาดทุนต่อความล้มเหลวมากกว่าเป็นลูกจ้าง การจัดการศึกษาไม่เน้นการประกอบอาชีพอิสระ ขาดประสบการณ์ในการประกอบการค้าเพราะอาชีพทั้งหลายจะเกี่ยวพันกับธุรกิจทั้งสิ้น ถ้าหากพื้นเพของนักเรียนไม่ได้อยู่ในอาชีพนั้นก็จะขาดความรู้ ไม่มีประสบการณ์จะทำให้ลำบากใจในการประกอบอาชีพอิสระการทำงานเป็นลูกจ้างจึงง่ายกว่า

การมีเจตคติที่ไม่ถูกต้องต่องานอาชีพบางประการของคนไทยนั้น พิจารณาได้จากความคิดเห็นของไพฑูรย์ เครือแก้ว (2528, หน้า 131-133) ที่ได้แสดงความคิดเห็นต่อนิสัยในการเลือกอาชีพของคนไทยว่าคนไทยไม่นิยมชวนชาวต่างชาติทำงานหนักเพื่อความสำเร็จในชีวิต คนไทยชอบทำงานเบา ๆ ไม่ต้องดิ้นรนรับผิดชอบ ชอบมีฐานะที่ขึ้นอยู่กับผู้อื่นมีเงินเดือน ไม่นิยมการเป็นพ่อค้า ถ้าจะดำเนินธุรกิจคนไทยจะยึดความโก้เก๋ในการดำเนินงานมากกว่าเนื้อหาของงาน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพอิสระ

งานวิจัยในประเทศ

อารีรัตน์ พัฒนเพ็ญ (2529, หน้า 12) ได้ทดลองให้ข้อมูลด้านอาชีพอิสระโดยจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับข้อมูลด้านอาชีพอิสระมีเจตคติต่ออาชีพอิสระสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประเสริฐ พรหมสร (2531, หน้า 42) ได้ศึกษาชุดแนะแนวอาชีพที่มีเจตคติต่ออาชีพอิสระของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจำการบุญ จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยชุดกิจกรรมแนะแนวอาชีพมีเจตคติต่ออาชีพอิสระสูงกว่านักเรียนโดยวิธีปกติ

สุรพล เพิ่มผล (2532, หน้า 101 – 103) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษา คณะวิชาวิทยาการจัดการในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ พบว่าลักษณะที่ควรมีในระดับสูง สำหรับการประกอบอาชีพอิสระคือ ความกล้าเสี่ยงอย่างสมเหตุผล คุณลักษณะกีดกันประดิษฐ์ ความสามารถในการรับรู้โอกาสทางธุรกิจ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่อมั่นในอิทธิพลจากการควบคุมภายใน ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์และความเป็นผู้นำ

จันทวิศ พันธุ์สุข (2533, หน้า 37) ได้ทำการทดลองเรื่องผลการใช้สถานการณ์จำลองต่อความสนใจอาชีพของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่าแดง จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองมีความสนใจอาชีพอิสระสูงขึ้นหลังจากได้รับการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ.01

ปกรณ วังศ์สวัสดิ์ (2533, หน้า 66) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้ชุดแนะแนวอาชีพที่มีต่อความสนใจอาชีพอิสระในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โรงเรียนประจวบวิทยาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า หลังจากการดำเนินงานกับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความสนใจอาชีพอิสระในท้องถิ่น สูงกว่าก่อนดำเนินการทั้ง 2 กลุ่มและกลุ่มทดลองมีคะแนนความสนใจอาชีพอิสระในท้องถิ่น สูงกว่ากลุ่มควบคุม

ธนาภรณ์ ญาณพิทักษ์ (2535, หน้า 69) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกประกอบ อาชีพอิสระ พบว่า เพศหญิงเลือกกลุ่มอาชีพค้าขายมากที่สุด ส่วนเพศชายเลือกกลุ่มอาชีพช่างฝีมือ มากที่สุด

บุหงา เอกภพอนุกุล (2535, หน้า 96) ได้ศึกษาความสนใจในอาชีพอิสระของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถจำแนกกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ที่สนใจและไม่สนใจในอาชีพอิสระ คือ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีความสนใจในอาชีพอิสระแตกต่างกัน

มะลิวัลย์ นาคคิลก (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้หนังสือการ์ตูนสร้างสรรค์ ชุด “ชีวิตต้องสู้” ที่มีเจตคติในอาชีพอิสระของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดุม จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการใช้หนังสือการ์ตูนสร้างสรรค์ ชุด “ชีวิตต้องสู้” มีเจตคติในอาชีพอิสระสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

วรางค์ศิริ สุทรมงคล (2537, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ชุดแนะแนวอาชีพ ที่มีทัศนคติในการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2537 จำนวน 16 คน ที่มีคะแนนเจตคติในการประกอบอาชีพอิสระต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเป็นแบบวัดเจตคติต่อการประกอบอาชีพอิสระ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการ สอนด้วยชุดแนะแนวอาชีพ มีเจตคติในการประกอบอาชีพอิสระดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ.01

สมสมุทร มุ่งสันติ (2539, หน้า 48) ได้ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือก ประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษาตามตัวแปรเพศ พบว่า เพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็น แตกต่างกัน เพศหญิงมีความคิดเห็นในด้านสังคมและเศรษฐกิจสูงกว่าเพศชาย

จันทา สนธิเดชจิตพร (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดสไลด์ เทปการ แนะนำอาชีพอิสระเพื่อเสริมสร้างความสนใจในการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านอ่างเวียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดชลบุรี ปีการศึกษา 2539 จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบวัดความสนใจในการประกอบอาชีพอิสระ จำนวน 41 ข้อ และชุดสไลด์เทปแนะนำอาชีพอิสระ จำนวน 4 ชุด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ดูชุดสไลด์เทปการแนะนำการประกอบอาชีพอิสระ มีความสนใจในการประกอบอาชีพอิสระสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ดูชุดสไลด์เทปการแนะนำการประกอบอาชีพอิสระ ทั้งในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ยุพิน นิวลักษณ์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคคลประกอบอาชีพอิสระจนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสังคม ได้รับโล่และเกียรติบัตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530–2540 จำนวน 127 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทั้งหมด 24 ด้าน ได้แก่

1. ด้านมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ
2. ด้านนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้
3. ด้านมีความรู้ด้านอาชีพและรู้จริงในสิ่งที่ทำ
4. ด้านไม่เห็นแก่ตัว ช่วยเหลือสังคมตามโอกาสอันควรและรับฟังความคิดเห็น

ของผู้อื่น

5. ด้านแรงสนับสนุนจากครอบครัว
6. ด้านใช้เวลาและทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
7. ด้านใช้คำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นให้เป็นประโยชน์
8. ด้านประหยัดอดออมเห็นคุณค่าของเงิน
9. ด้านไม่เอาเปรียบผู้อื่นและมีมนุษยสัมพันธ์ดี
10. ด้านรักและมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพอิสระโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ
11. ด้านทำเลและสถานที่ประกอบการในธุรกิจนั้น ๆ
12. ด้านช่างสังเกต ปรับปรุง แก้ไข งานให้ดีขึ้น
13. ด้านยินดีรับความเปลี่ยนแปลงและกล้าเผชิญกับความจริงในทุกสถานการณ์
14. ด้านทุนและการสนับสนุนที่ดี
15. ด้านมีความอดสาหะรอคอยความสำเร็จและผลประโยชน์ระยะยาวได้
16. ด้านมีระเบียบวินัยในการควบคุมตนเอง
17. ด้านใช้ความผิดพลาดแต่หนหลังเป็นบทเรียน
18. ด้านขยัน ซื่อสัตย์ อดทน ต่อตนเองและผู้อื่นเสมอ

19. ด้านมีความสามารถและทำงานหนักได้เกินกว่าบุคคลปกติ
20. ด้านในการประกอบกิจการใด ๆ จะตั้งเป้าหมายไว้สูงและสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้
21. ด้านไม่เบื่อง่าย ไม่ชอบทิ้งอะไรกลางคันเมื่อพบปัญหาอุปสรรค
22. ด้านรักอิสระภาพไม่ชอบการอยู่ใต้อำนาจใคร
23. ด้านมีการออมทรัพย์เพื่อการลงทุน
24. ด้านกล้าตัดสินใจที่จะเผชิญกับปัญหาทุกด้านอย่างมีเหตุผล

ศิริพันธุ์ ขัตตพงษ์ (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสนใจและปัจจัยที่จำแนกความสนใจ

ในอาชีพอิสระของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2542 สังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความสนใจในการประกอบอาชีพอิสระในระดับสูง ตัวแปรที่มีบทบาทในการจำแนกกลุ่มของความสนใจในอาชีพอิสระคืออิทธิพลจากการแนะแนวของโรงเรียนและการรับรู้ความคาดหวังในอาชีพอิสระของบิดา-มารดาที่มีต่อตนเอง และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มความสนใจในอาชีพอิสระได้อย่างถูกต้องร้อยละ 70.5 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุนิสา บิลสมัท (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพอิสระของประชาชน” เพื่อศึกษาลักษณะการประกอบอาชีพอิสระ ตลอดจนปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพอิสระของประชาชน โดยทำการศึกษาเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ 5 แห่งด้วยกัน คือ บริเวณ ศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์ (ขายเสื้อผ้า) งามคำแหง (ขายเสื้อผ้า ขายอาหารและขายเครื่องหนัง) ศูนย์การค้าเมเจอร์ปิ่นเกล้า (เปิดท้ายขายของ) ศูนย์การค้าตะวันนาบริเวณ เดอะมอลล์บางกะปิ (ขายของชำรวย ขายเครื่องประดับและขายเครื่องหนัง) และบริเวณ สะพานพุทธ (ขายเสื้อผ้ามือสอง) จำนวนทั้งสิ้น 215 ราย ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามจากประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพอิสระของประชาชนมากกว่าปัจจัยทางสังคมภายนอก จากนั้นยังพบว่าความรู้/ประสบการณ์ รายได้ต่อเดือนและเงินทุน มีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพอิสระของประชาชนอีกด้วย ส่วนปัญหาและอุปสรรคนั้นพบว่าเกิดจากปัจจัยภายนอกมากกว่าที่เกิดจากตัวบุคคล นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้ประกอบอาชีพอิสระต้องการมีความรู้ทางด้านการตลาดในด้านความต้องการของลูกค้าเป็นอย่างมาก สำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษาก็คือในส่วนของผู้ประกอบอาชีพอิสระเองนั้นควรพัฒนาตนเองและเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์

และพัฒนาทักษะในอาชีพอิสระอยู่เสมอเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาชีพให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ส่วนด้านหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อสร้างงาน สร้างทางเลือกในอาชีพ และเพิ่มโอกาสทางรายได้ให้กับประชาชนได้มากขึ้นต่อไป

นวรรตน์ ปลื้มสติ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการแนะแนวอาชีพที่มีต่อเจตคติต่ออาชีพอิสระของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2543 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีคะแนนเจตคติต่ออาชีพอิสระต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่โปรแกรมแนะแนวอาชีพ โปรแกรมข้อเสนเทศอาชีพ และแบบวัดเจตคติต่ออาชีพอิสระ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการแนะแนวอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่ออาชีพอิสระสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับข้อเสนเทศด้านอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยในต่างประเทศ

วงแสงเดือน ประชาสุก (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมแนะแนวอาชีพที่มีต่อเจตคติในการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 โรงเรียนเทคนิคปากป้าสัก อำเภอเวียงจันทร์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปีการศึกษา 2544-2545 ที่มีคะแนนเจตคติต่ออาชีพอิสระต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่โปรแกรมแนะแนวอาชีพ เรื่องเจตคติในการประกอบอาชีพอิสระ ผลการวิจัยพบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการแนะแนวอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่ออาชีพอิสระสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมทั้งในระยะหลังการทดลอง ระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กีธ (Keith, 1971) ได้ทำการศึกษาเรื่องเหตุผลในการเลือกประกอบอาชีพอิสระของคนสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า 1 ใน 20 ของแรงงานทั้งหมดประกอบอาชีพอิสระ และบุคคลที่เข้ามาประกอบอาชีพอิสระจะมีเหตุผลต่างกัน เช่น บางคนมุ่งที่รายได้ บางคนเบื่องานรับจ้าง บางคนเลือกเพราะชอบอิสระอย่างจริงจัง ซึ่งพอจะสรุปได้ 2 ประการ คือ ความปรารถนาส่วนตัวกับวิธีการเริ่มอาชีพนั้น ๆ เป็นปัจจัยผลักดันให้ประกอบอาชีพอิสระ

ฟริคแมน (Friedman, 1976) ได้ศึกษาและสร้างแบบทดสอบเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพด้านธุรกิจ พบว่า ผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบกิจการมีลักษณะดังนี้ คือ มีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ชัดเจน มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร อดทนต่อความล้มเหลว มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเสี่ยง ภูมิหลังด้านครอบครัวดี มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ

ยองก์ ทอดด์ และเบอร์ตัน (Youngue, Todd & Burton, 1981, pp. 369-373) ได้ศึกษาผลของวิธีการสอนอาชีพในชั้นเรียน ด้วยการสอนจากประสบการณ์จริงต่อวุฒิภาวะทางอาชีพ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาในรัฐเวอร์จิเนียตอนใต้ จำนวน 46 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเท่ากัน กลุ่มทดลองจะออกไปเยี่ยมชมสถานที่ประกอบอาชีพ และบุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่มทดลองเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม สรุปได้ว่าการสอนแบบให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจะช่วยให้วุฒิภาวะอาชีพของนักเรียนเพิ่มได้มากกว่าวิธีการสอนในชั้นเรียน

ฮิวส์ (Hughes, 1984) ได้ศึกษาความถนัดทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหญิง ผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ บทบาททางเพศ และเจตคติต่ออาชีพอิสระที่เกี่ยวข้องกับคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับ 4-7 ผลปรากฏว่ามีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างความสัมพันธ์ของนักเรียนหญิงที่มีความถนัดทางคณิตศาสตร์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

1. ความหมายของการตัดสินใจเลือกอาชีพ

วิชัย ดันศิริ (2515, หน้า 60) กล่าวว่า การตัดสินใจหมายถึง การเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในพฤติกรรมมนุษย์

สีดา สอนศรี (2520, หน้า 342) กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจเป็นลำดับขั้นตอนในการพิจารณาทางเลือกต่างๆ แล้วตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติจากทางเลือกต่าง ๆ นั้น เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเดียว

ทิพย์วรรณ กิตติพร (2531, หน้า 8-9) กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่บุคคลต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางอาชีพมากขึ้น รวมทั้งความเข้าใจในตนเอง นำมาพิจารณาเปรียบเทียบอันนำไปสู่การเลือกอาชีพที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น บุคคลจึงจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้นในด้านอาชีพ เช่น แนวโน้มของตลาดแรงงาน ความก้าวหน้าของงาน อัตราการจ้างและอื่นๆ นอกจากนี้ ยังต้องมีข้อมูลในรายละเอียดที่เกี่ยวกับตนเองทั้งในด้านความต้องการทักษะ ความสนใจ และค่านิยมในระดับลึกซึ่งจนกระทั่งบุคคลสามารถนำมาพิจารณาเปรียบเทียบเพื่อช่วยในการวางโครงการงานเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับความเป็นจริงมากที่สุด

พนมพร ชันธิวิไชย (2534, หน้า 10) ได้ให้ความหมายกระบวนการตัดสินใจว่าเป็นกระบวนการที่ลดจำนวนทางเลือกในการเลือกเนื่องจากมีทางเลือกอยู่หลายทาง การที่ลด

ทางเลือกให้เหลือทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเดียวนั้นผู้ตัดสินใจต้องใช้ดุลยพินิจใช้เหตุผล ประสพการณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับและทางเลือกที่เลือกนั้นผู้ตัดสินใจเชื่อว่าจะเป็นทางที่ทำให้เขาบรรลุถึงเป้าหมายได้

ภาวิต ประกาศิต (2537, หน้า 27) กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจ คือ วิธีการที่สามารถใช้ควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่มีเป็นจำนวนมาก สามารถเรียนรู้วิธีจำแนกความแตกต่างขององค์ประกอบต่าง ๆ ของการตัดสินใจ และรู้ว่ากำลังอยู่ที่ไหน ในขั้นตอนไหนของการตัดสินใจ

สุธรรม พงศ์สำราญ (2538, หน้า 34-35) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า หมายถึง การพิจารณาไตร่ตรอง ตัดสินหรือตกลงใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดก็ตามในการเลือกแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่เล็งเห็นว่าดีที่สุด เหมาะสมที่สุดหรือได้รับประโยชน์มากที่สุดจากบรรดาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่หลายทางเลือก ทั้งนี้เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางปฏิบัติอันจะนำไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างสัมฤทธิ์ผล

ฮอพพอก (Hoppock, 1967, p. 93) กล่าวถึงกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับงานที่เขาเลือก จะทำให้เขาสามารถแสดงบทบาทตามความต้องการของเขาได้ทั้งในโลกส่วนตัวของบุคคลนั้นและโลกของความเป็นจริง

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความเหมาะสมในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพอิสระ หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเดียวโดยใช้เหตุผล ประสพการณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบต่างๆ ในการตัดสินใจเป็นลำดับขั้นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการตัดสินใจเลือกอาชีพ ให้เหมาะสมตรงตามคุณลักษณะความสนใจของตน จนสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม

2. ประเภทของการตัดสินใจ

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528, หน้า 45) ได้แบ่งประเภทของการตัดสินใจไว้ดังนี้

ประการที่ 1 การตัดสินใจที่ผลลัพธ์เป็นที่รู้เด่นชัด (Decisions with Certainty)

ประการที่ 2 การตัดสินใจที่มีการเสี่ยงที่พอคำนวณได้ (Decisions with Measured Risk)

ในกรณีนี้จะไม่น่าแน่นอนเหมือนในข้อแรก แต่พอจะคาดคะเนได้โดยใช้หลักความน่าจะเป็นไปได้มาพิจารณาประกอบ

ประการที่ 3 การตัดสินใจที่ผลลัพธ์ไม่เป็นที่รู้ (Decisions with Uncertainty) ในทางเลือกแต่ละทางนั้น ไม่สามารถคาดเดาว่าผลลัพธ์ออกมาจะเป็นอย่างไร

3. ขั้นตอนในการตัดสินใจ

วุฒิชัย จานงค์ (2523, หน้า 4-10) ได้แบ่งขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจออกเป็น 6 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดตัวปัญหา (Problem Identification) เป็นการสร้างความแน่ใจโดยการค้นหา ทำความเข้าใจกับตัวปัญหาที่แท้จริง ซึ่งเคปเนอร์ และ เออร์เกอร์ (Kepner and Iregol, 1965) ได้เสนอว่า การตัดสินใจนั้นอยู่ที่การกำหนดตัวปัญหาที่แท้จริงออกให้ได้นั่นเอง

ขั้นตอนที่ 2 การหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Infotmation Search) การที่จะเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นมาจำเป็นต้องมีสาเหตุ ดังนั้น การแสวงหาข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ก็เป็นการแสวงหาสิ่งที่เป็นสาเหตุหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น การหาข่าวสารควรจะเป็นไปตามแนวความคิดที่ว่า ข่าวสารที่หามานั้นจำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องกับปัญหา ตลอดจนมีความเพียงพอในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินข่าวสาร (Evaluation of Information) ข่าวสารที่ได้มาจำเป็นต้องมีการประเมินค่าดูว่า ข่าวสารที่ได้มานั้นถูกต้อง เหมาะสมเพียงพอและสามารถที่จะนำไปวิเคราะห์ปัญหาได้หรือไม่ ซึ่งจะทำให้มีการแสวงหาข่าวสารเพิ่มเติมหลังจากประเมินค่าข่าวสารแล้วว่า ไม่เพียงพอหรือไม่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร หรือจำเป็นต้องตัดข่าวสารบางอย่างออกไป ถ้าเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่จะทำการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดทางเลือก (Listing of Alternatives) การกำหนดทางเลือกเป็นความพยายามที่จะครอบคลุมวิธีการที่จะแก้ปัญหาได้หลาย ๆ วิธี ในการกำหนดทางเลือกหลาย ๆ ทางนั้นทางเลือกทุกทางอาจจะช่วยเราแก้ปัญหาแต่อาจจะมีความสำคัญหรือจำเป็น ตลอดจนความเหมาะสมในหลาย ๆ ระดับด้วยกัน ความจำเป็นอีกอย่างหนึ่งคือ การกำหนดทางเลือกที่มีลำดับความสำคัญของการแก้ปัญหาเพื่อที่จะสรุปในการที่เลือกในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การเลือกทางเลือก (Selection of Alternative) ในขั้นนี้เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่า เป็นการตัดสินใจอย่างแท้จริง ความจริงแล้วขั้นนี้ก็เพียงขั้นหนึ่งที่อยู่ในขั้นตอนของการตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ 6 การปฏิบัติตามการตัดสินใจ (Implement of Decision) เมื่อทางเลือกได้ถูกเลือกแล้ว จากนั้นก็เป็นการปฏิบัติตามผลของการตัดสินใจหรือทางเลือกนั้นเราจะทราบได้ว่าการตัดสินใจนั้นถูกต้องเหมาะสมเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับผลของการแก้ปัญหา

จากขั้นตอนกระบวนการการตัดสินใจสรุปได้ว่า จะต้องมีการกำหนดปัญหา การหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหา การประเมินข่าวสาร การกำหนดทางเลือก การเลือกทางเลือกและการปฏิบัติตามการตัดสินใจ

4. รูปแบบกลยุทธ์การตัดสินใจ

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528, หน้า 45-47) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบกลยุทธ์การตัดสินใจของ ดิงค์เลจ (Dinklage, 1977) พบว่ากลยุทธ์ การวางแผนอย่างรอบคอบ เป็นวิธีการตัดสินใจที่ดีที่สุด สำหรับขั้นตอนในการใช้กลยุทธ์ การวางแผนอย่างรอบคอบ มี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ระบุปัญหาว่าคืออะไร ในขั้นนี้บุคคลจะต้องทราบเสียก่อนว่าเขาจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องใด และจะตระหนักว่าเขามีสิ่งที่จะต้องตัดสินใจ ขั้นนี้เป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าไม่ตระหนักว่า จะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องใดแล้ว กระบวนการคิดหาทางเลือกเกี่ยวกับการตัดสินใจก็จะไม่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ การตัดสินใจทุกเรื่องจะต้องเกี่ยวข้องกับรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ข้อมูลที่พูดถึงมิใช่ข้อมูลทั่ว ๆ ไป แต่จะต้องเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจ ดังนั้นบุคคลจึงต้องรู้ศิลปะแห่งการเข้าใจว่า ข้อมูลอะไรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของเขา แหล่งข้อมูลจะได้มาจากไหนและจะได้ข้อมูลนั้นมาอย่างไร นอกจากนี้ ข้อมูลบางชนิดจะได้มาจากภายนอก ส่วนข้อมูลบางชนิดจะต้องแสวงหาเองภายในของตัวบุคคล

ขั้นที่ 3 รู้จักทางเลือกที่มีอยู่ จากการรวบรวมข้อมูลในขั้นที่ 2 อาจทำให้บุคคลเริ่มมองเห็นทางเลือกของเขาขึ้นมาได้บ้าง ถ้าทางเลือกมีไม่มากอาจจะขอให้เขาใช้ความคิดถึงทางเลือกอื่นที่น่าจะเป็นไปได้ มาพิจารณาประกอบและเมื่อได้ทางเลือกพอสมควรแล้วก็ให้เขาเขียนทางเลือกเหล่านี้ลงในกระดาษ

ขั้นที่ 4 การชั่งน้ำหนักตัวเลือกแต่ละตัว สำหรับขั้นนี้จะต้องให้บุคคลพิจารณาว่าในแต่ละทางเลือกมีผลดี ผลเสียอย่างไร ผลดีผลเสียในที่นี้หมายความว่าถึงที่เกี่ยวกับชีวิตของเขา ไม่ใช่ผลดีสำหรับบุคคลอื่น ๆ และให้บุคคลนำผลดีผลเสียในแต่ละตัวมาชั่งน้ำหนักคิดว่าตัวเลือกใดจะมีน้ำหนักดีกว่าตัวเลือกอื่น

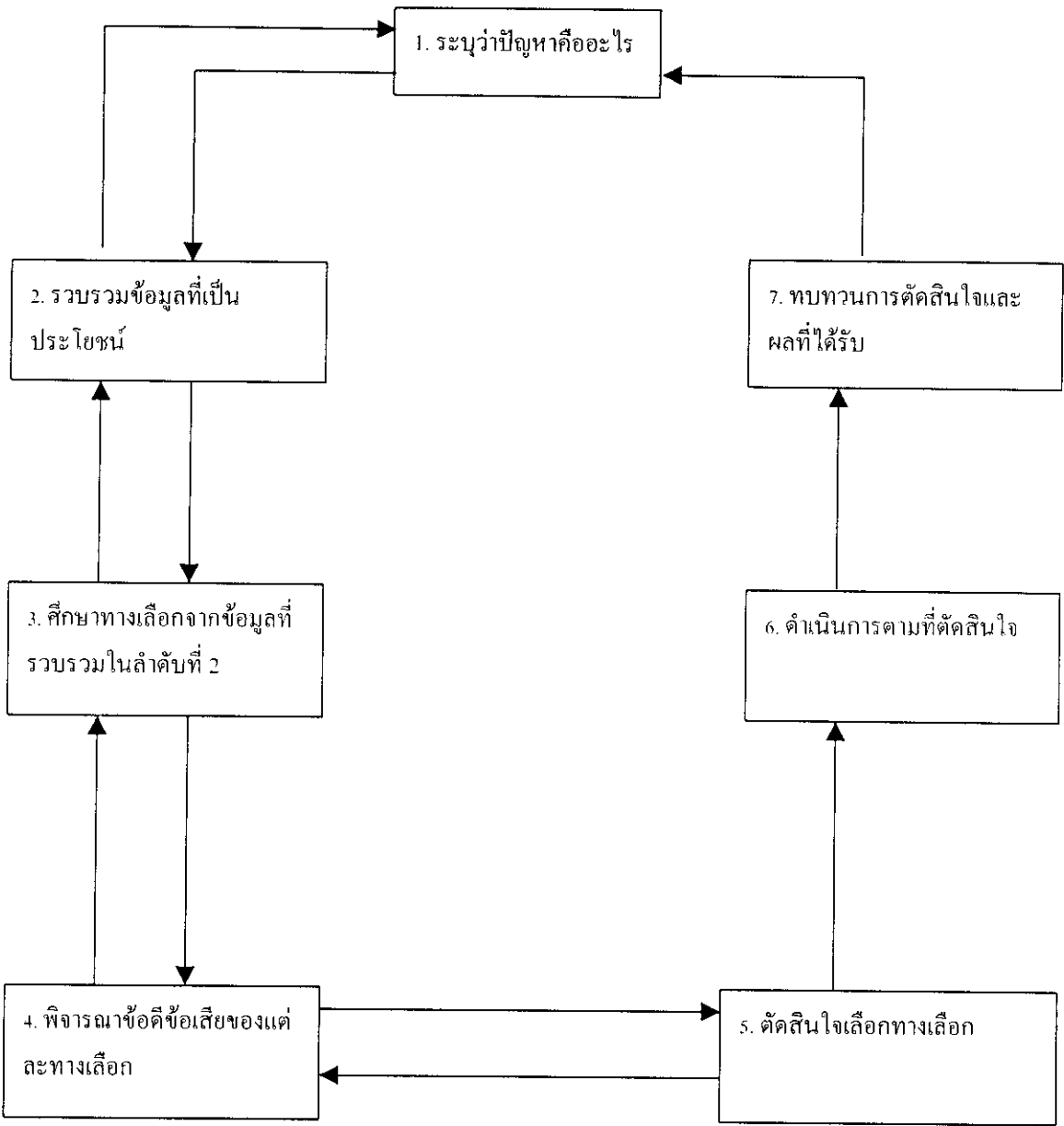
ขั้นที่ 5 การตัดสินใจเลือก ถ้าบุคคลใดทำขั้นที่ 4 เรียบร้อยเขาก็พร้อมที่จะตัดสินใจเลือกในการเลือกของเขาในขั้นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นจากอันดับของตัวเลือกที่ได้ เขียนไว้ในขั้นที่ 4 นั้นเอง อย่างไรก็ตาม เขาอาจจะเลือกได้มากกว่า 1 อันดับ ถ้าการเลือกนั้นเป็นความต้องการของเขา

ขั้นที่ 6 ดำเนินการตามที่ได้ตัดสินใจ เมื่อได้ตัดสินใจว่าจะทำอะไรเรียบร้อยแล้วบุคคลก็พร้อมที่จะลงมือดำเนินการตามที่ได้ตัดสินใจไว้ในขั้นที่ 5

ขั้นที่ 7 ทบทวนการตัดสินใจและผลที่ได้รับ เมื่อปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจไปแล้ว บุคคลจะพบว่า การตัดสินใจเลือกของเขาสามารถช่วยหรือไม่ในการแก้ปัญหาจากขั้นที่หนึ่ง

ก็พบว่าผลของการตัดสินใจได้ช่วยในการแก้ปัญหา เขาก็จะอยู่กับการตัดสินใจนั้น แต่ถ้าปรากฏว่าไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ ก็อาจจะต้องเริ่มกระบวนการใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยเริ่มจากขั้นที่ 2 หรือขั้นที่ 3 ทั้งนี้แล้วแต่ความจำเป็น

จากการกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ในการวางแผนอย่างรอบคอบจะต้องเริ่มจากการระบุปัญหาว่าคืออะไร การรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ รู้จักทางเลือกที่มีอยู่ ชั่งน้ำหนักตัวเลือกแต่ละตัว การตัดสินใจเลือกดำเนินการตามที่ตัดสินใจ และทบทวนการตัดสินใจและผลที่ได้รับ

ภาพที่ 2 รูปแบบกลยุทธ์การตัดสินใจ โดยการวางแผนอย่างรอบคอบ (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2528. หน้า 45)

5. ทฤษฎีการตัดสินใจ

ทอลเบิร์ต (Tolbert, 1974) ทฤษฎีการตัดสินใจเป็นทฤษฎีที่แสดงถึงวงจรกระบวนการตัดสินใจ โดยเริ่มจากจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ และเมื่อบุคคลมีความประสงค์ที่ต้องการ

จะตัดสินใจ บุคคลนั้นก็ประสงค์จะได้รับข้อเสนอเทศ โดยเขาจะรวบรวมข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะตัดสินใจต่อจากนั้นบุคคลก็จะพิจารณาข้อมูลที่ได้รับ และพยายามนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับการเลือกพิจารณาความเป็นไปได้ของทางเลือก สำหรับการทำนายผลอาจจะขึ้นอยู่กับความสำเร็จของประสบการณ์ในอดีตและระดับความปรารถนาของบุคคลนั้น

ไซมอน (Simon, 1978, p. 241) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความมีเหตุผลในการตัดสินใจว่าในความเป็นจริง การตัดสินใจที่มีเหตุผลสมบูรณ์ที่สุดนั้นมักจะไม่มีเกิดขึ้น เนื่องจากการตัดสินใจมักมีข้อจำกัดในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ นอกจากจะมีนิสัย ค่านิยม ในตัวผู้ตัดสินใจเอนเอียงไปทางใดก็ได้ ไซมอนจึงมีความเห็นว่า การแก้ปัญหาต่าง ๆ ทางการบริหารไม่อาจหวังผลเลิศได้เสมอไป เหมือนกับการตัดสินใจแก้ปัญหานั้น ๆ เหตุนี้การตัดสินใจจึงเกี่ยวกับการเลือกทางและปฏิบัติตามทางเลือกที่เห็นว่าน่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจเสียส่วนใหญ่

ทฤษฎีการตัดสินใจของเกอแลต

ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพของเกอแลต (Gelatt's Decision Making Theory)

(Tolbert, 1974, pp. 65-87).

เป็นทฤษฎีที่แสดงถึงวงจรกระบวนการตัดสินใจ โดยเริ่มจากจุดมุ่งหมาย หรือ วัตถุประสงค์และเมื่อบุคคลมีความประสงค์ที่ต้องการจะตัดสินใจ บุคคลนั้นก็ประสงค์จะได้รับข้อเสนอเทศ โดยเขาจะรวบรวมข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการตัดสินใจของเขา ต่อจากนั้นบุคคลก็จะพิจารณาข้อมูลที่ได้รับและพยายามนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับการเลือกพิจารณาความเป็นไปได้ของทางเลือก สำหรับการทำนายผลอาจจะขึ้นอยู่กับความสำเร็จของประสบการณ์ในอดีตและระดับความปรารถนาของบุคคลนั้น ซึ่งการทำนายผลนี้จะมีประสิทธิภาพ หรือไม่เพียงใดจะขึ้นอยู่กับสิ่ง 2 ประการ คือ ข้อมูลที่รวบรวมได้และน้ำหนักในการคาดคะเนอย่างเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม สุภาวดี บุญญวงษ์ (2528, หน้า 138-139) กล่าวถึงทฤษฎีการตัดสินใจของเกอแลตว่าเป็นทฤษฎีที่แสดงถึงวงจรกระบวนการตัดสินใจ มีลักษณะเป็นวัฏจักรตามธรรมชาติ แบ่งขั้น ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่เป็นตัวเลือก อาจมีตัวเลือกหลาย ๆ ตัวเลือกก็ได้

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลือกเหล่านั้น ถ้าเป็นตัวเลือกทางการศึกษาก็ควรรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัคร หลักสูตรจำนวนผู้เรียนสถานศึกษารับไว้ได้ และค่าใช้จ่าย เป็นต้น และถ้าเป็นการเลือกอาชีพควรรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของตลาดแรงงาน คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ สวัสดิการที่ได้รับ รายได้และการฝึกอบรม

เพื่อเข้าสู่อาชีพ นอกจากนี้บุคคลต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง เช่น ความสนใจ ค่านิยม ความสามารถ ทักษะ

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพหรือการศึกษาที่รวบรวมไว้มาเปรียบเทียบกับข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง เพื่อทำนายถึงความเป็นไปได้และผลที่เกิดขึ้นหลังการตัดสินใจแล้ว

ขั้นที่ 4 ทำความกระจ่างแจ้งกับระบบค่านิยมของตน แล้วนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจเลือกตัวเลือกที่เหมาะสมกับตนให้มากที่สุด

ขั้นที่ 5 ประเมินตัวเลือกทั้งหมดแล้วตัดสินใจแบบเด็ดขาดหรือแบบค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมอีก ถ้าเป็นการตัดสินใจแบบเด็ดขาด บุคคลก็จะประเมินการทำนายผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจนั้นอีกครั้งเพื่อความมั่นใจ และถ้าหากเป็นการตัดสินใจแบบค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม บุคคลก็จะกลับไปสู่ขั้นที่ 2 ใหม่ ดำเนินการจนครบทุกขั้นจนสามารถตัดสินใจได้

6. ทฤษฎีการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพ

บุคคลสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในอาชีพนั้น ต้องพบอุปสรรคอย่างมากมาย ดังนั้นจึงมีผู้พยายามหาความรู้เกี่ยวกับการเลือกอาชีพ จึงทำให้เกิดทฤษฎีการเลือกอาชีพหลายทฤษฎี ดังนี้

ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของวิลเลียมสัน (Williamson's Traits and Factors Theory)

ฟ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529, หน้า 16-67) มีความเชื่อว่าตาม ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของวิลเลียมสัน (Williamson, 1937) “อาชีพของบุคคลมิใช่การลองผิดลองถูก แต่ต้องใช้ความคิดในการวินิจฉัยวิเคราะห์อย่างดี” บุคคลจะเลือกอาชีพโดยพิจารณาลักษณะของอาชีพประกอบการพิจารณาลักษณะของตนเองพร้อมทั้งจะพิจารณาความต้องการของตลาดแรงงาน เวลา และทุนทรัพย์ที่จะใช้เตรียมตัวประกอบอาชีพสำหรับหลักการเลือกอาชีพตามทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะ และองค์ประกอบของบุคลิกลักษณะสอดคล้องกับหลักการเลือกอาชีพของพาร์สัน ซึ่งประกอบด้วยหลักการเลือกอาชีพ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 การวิเคราะห์ตนเองในด้านความสามารถ ความสนใจ

ประการที่ 2 การวิเคราะห์อาชีพ โดยบุคคลจะต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับลักษณะอาชีพความต้องการของตลาดแรงงาน เวลา และทุนทรัพย์ที่ใช้ในการเตรียมตัวประกอบอาชีพ รายได้ ความมั่นคงและโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ

ประการที่ 3 การใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจเลือกอาชีพ

นอกจากนี้ แคทซ์ (Katz, 1963) สรุปหลักการที่สำคัญของการเลือกอาชีพตามทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะเหมาะกับ อาชีพเพียงหนึ่งหรือสามประเภทเท่านั้น ไม่ได้เหมาะกับทุกอาชีพ การเลือกอาชีพของบุคคลมีอิทธิพลต่อการเลือกสาขาทางการศึกษาและบุคคลแต่ละคนควรจะได้วางโครงการในการเลือกอาชีพ เพราะเป้าหมายของโครงการเลือกอาชีพนั้นจะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องช่วยให้บุคคลได้เลือกอาชีพอย่างเหมาะสมกับตนเอง ตลอดทั้งประสบการณ์ก้าวหน้าในอาชีพที่ได้เลือกแล้วนั้น (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 68)

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของกินซ์เบิร์ก กินส์เบิร์กอะเซลแรคและเฮอร์มา

(Ginzberg, Ginsberg, Axelrad & Herma)

กินซ์เบิร์ก และคนอื่นๆ (Ginzberg & others, 1951) ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจเลือกอาชีพไว้ดังนี้

1. การตัดสินใจเลือกอาชีพ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น เมื่ออายุน้อยที่สุดประมาณ 6-7 ปีและการตัดสินใจเลือกอาชีพจะมีมากขึ้นเมื่ออายุ 10 ปี หรือมากกว่า
2. การตัดสินใจเลือกอาชีพแต่ละครั้งในระยะวัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของบุคคลนั้นตั้งแต่ระยะแรก ๆ ของชีวิตเป็นต้นมาและมีอิทธิพลต่อไปในอนาคต การตัดสินใจเลือกอาชีพในระยะวัยรุ่นนั้น โดยทั่วไปเมื่อเกิดขึ้นมักจะไม่เปลี่ยนแปลงอีก
3. การตัดสินใจเลือกอาชีพ ต้องการความสมดุลย์ขององค์ประกอบส่วนบุคคลกับโอกาสและขีดจำกัดของความเป็นจริง (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 90)

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของเชฟเฟอร์

เชฟเฟอร์ (Schaffer, 1970) กล่าวว่า บุคคลเลือกอาชีพเพื่อให้สนองความต้องการของตนและถ้าเลือกอาชีพได้สอดคล้องกับความต้องการจะทำให้มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน เชฟเฟอร์ (Schaffer) ได้ศึกษาวิจัยจากบุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ เขาสรุปได้ว่าบุคคลมีความต้องการด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น
2. ความต้องการความรัก และสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้รับความรักและความอบอุ่นจากบุคคลอื่น
3. ความต้องการประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำ
4. ความต้องการควบคุมผู้อื่น มีอำนาจเหนือผู้อื่น
5. ความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น
6. ความต้องการแสดงตนเอง

7. ความต้องการสถานะทางเศรษฐกิจสังคม
8. ความต้องการปฏิบัติตามค่านิยมที่ตนยึดถือ
9. ความต้องการทำตามผู้อื่น ไม่ต้องมีความรับผิดชอบมาก
10. ความต้องการแสดงความคิดริเริ่มในการดำเนินกิจการต่างๆ
11. ความต้องการความมั่นคงทางเศรษฐกิจคือ ต้องการรายได้สม่ำเสมอ
12. ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง ทำงานอิสระ (วัชร ทรัพย์มี, 2523, หน้า 22-23)

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอปพอก (Hoppock's Composite Theory)

ฮอปพอก (Hoppock, 1967) กล่าวถึงความต้องการของบุคคล และความต้องการของข้อสนเทศเกี่ยวกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการเลือกประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพ และกล่าวถึงหลักการที่สำคัญในการเลือกอาชีพไว้ดังนี้

1. อาชีพที่บุคคลเลือก มักเป็นอาชีพที่บุคคลเชื่อว่าจะสนองความต้องการส่วนใหญ่ของบุคคลนั้นได้ดีที่สุด
2. บุคคลอาจจะรับรู้ความต้องการของตนอย่างชัดเจนถูกต้อง หรืออาจจะรับรู้อย่างเลื่อนลอยว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่ดึงดูดความสนใจ แต่ไม่ว่าบุคคลจะรับรู้ความต้องการของตนเองได้ชัดเจนหรือไม่เพียงใด ความต้องการดังกล่าวก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ
3. พัฒนาการทางอาชีพเริ่มเกิดขึ้นเมื่อบุคคลตระหนักเป็นครั้งแรกว่าอาชีพสามารถช่วยสนองความต้องการของตนได้
4. พัฒนาการทางอาชีพจะดำเนินก้าวหน้าต่อไป และอาชีพที่เลือกจะดีขึ้น ถ้าบุคคลสามารถคาดคะเนอาชีพที่จะเลือกได้ จะสนองความต้องการของตนเองได้ดีเพียงใดและความสามารถในการคาดคะเนนั้นจะขึ้นอยู่กับความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ และความสามารถที่จะพินิจพิจารณาให้กระจ่างชัด
5. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ค่านิยม และฐานะทางเศรษฐกิจ มีผลต่อการเลือกอาชีพ เพราะช่วยให้บุคคลได้ตระหนักถึงความต้องการของตนเอง และช่วยให้บุคคลสามารถคาดคะเนได้ว่า อาชีพที่เขาจะเลือกนั้นสนองความต้องการของเขาได้มากน้อยเพียงใด
6. ข้อสนเทศทางอาชีพ จะมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยช่วยให้บุคคลได้ค้นพบอาชีพต่าง ๆ ที่อาจจะสนองความต้องการของตน และช่วยให้บุคคลสามารถคาดคะเนได้ว่า อาชีพใดจะสนองความต้องการของตนได้ดีกว่าอาชีพอื่น ๆ
7. ความพึงพอใจในงานหรืออาชีพ จะขึ้นกับงานที่บุคคลได้ทำนั้นสนองความต้องการตามที่บุคคลนั้นคาดหวังมากน้อยเพียงใด และระดับความพึงพอใจจะพิจารณาได้จาก

อัตราส่วนของความต้องการที่ได้รับการตอบสนอง และความต้องการที่คาดหวังว่าจะได้รับการตอบสนอง

8. ความพึงพอใจเป็นผลจากงานซึ่งสนองความต้องการของบุคคลในปัจจุบันหรือเป็นผลจากงานซึ่งมีที่ท่าว่าจะสนองความต้องการของบุคคลนั้นในอนาคต

9. การเลือกอาชีพของบุคคลหรืออาชีพที่บุคคลจะเลือกจะเปลี่ยนได้เสมอ ถ้าบุคคลนั้นเชื่อว่าการเปลี่ยนนั้นจะสนองความต้องการของเขาได้ดีกว่า (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2544, หน้า 43-47)

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของโรว์ (Roe's Theory)

โรว์ (Roe) เชื่อว่า วิธีการและบรรยากาศทางครอบครัว ที่พ่อแม่เลี้ยงดูลูกจะเป็นสาเหตุสำคัญในการเลือกอาชีพของบุคคล และได้แบ่งบรรยากาศการเลี้ยงดูลูกหรือบรรยากาศทางอารมณ์ออกเป็น 3 ลักษณะ 6 รูปแบบคือ

1. ความเข้มงวดทางอารมณ์ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ

1.1 ปกป้องลูกมากเกินไป เด็กถูกจำกัดอิสรภาพ ถูกควบคุมการคบเพื่อน ปกป้องลูกจากเด็กอื่น ลูกต้องรายงานทุกสิ่งทุกอย่างให้พ่อแม่รู้ ทำให้เด็กต้องพึ่งพิงพ่อแม่ทุกเรื่อง

1.2 เรียกร้องจากลูกมากเกินไป เด็กถูกคาดหวังและตั้งมาตรฐานสูง พ่อแม่ชอบจัดการชีวิตของลูก ไม่ยอมปล่อยให้ลูกมีประสบการณ์ด้วยตัวเอง

2. การหลีกเลียงเด็ก แบ่งเป็น 2 รูปแบบ

2.1 ปฏิเสธ เด็กถูกปฏิเสธอย่างเย็นชา ไม่มีความเป็นมิตร ลูกกระนะกระแหน ถูกเขี่ยหยัน และถูกปล่อยให้อยู่คนเดียวตามลำพัง

2.2 ทอดทิ้ง เด็กถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับความสนใจ ไม่ได้รับการสัมผัส กอดรัด ให้ความอบอุ่น ไม่ได้รับการช่วยเหลือ เด็กต้องคั่นรนอนอยู่ตามลำพัง

3. การยอมรับเด็ก แบ่งเป็น 2 รูปแบบ

3.1 ยอมรับแบบปล่อยปละละเลย พ่อแม่เป็นคนง่าย ๆ สบาย ๆ ไม่ตั้งกฎเกณฑ์ บังคับเด็กมากนัก ถ้ามีเวลาให้ก็จะใส่ใจและยอมรับเด็ก เด็กได้รับความรักความสนใจตามสมควร

3.2 ยอมรับโดยแสดงความรัก พ่อแม่จะแสดงความรัก ให้ความอบอุ่น สนับสนุน ให้ลูกเติบโตด้วยความรักและให้กำลังใจ (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2544, หน้า 53-58)

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland Theory Of Vocational Choice)

ฮอลแลนด์มีความเชื่อว่าบุคคลจะแสดงบุคลิกภาพของเขาออกมา โดยผ่าน

การเลือกอาชีพและเครื่องมือที่เขาใช้ในการสำรวจความสนใจของบุคคลที่แท้จริง ก็คือการสำรวจบุคลิกภาพนั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้นเขายังเชื่อว่า บุคคลมักจะยึดแบบแผนของอาชีพต่างๆ ที่มีความเหมาะสมกับตัวของเขาทางด้านจิตวิทยาและด้านสังคมวิทยา และได้กำหนดหลักในการเลือกอาชีพไว้ดังนี้

1. มนุษย์ใช้อาชีพเป็นเครื่องแสดงออกทางบุคลิกภาพของเขา ตัวเขาเลือกอาชีพโดยยอมแสดงว่าบุคลิกภาพของเขาออกมาในทิศทางนั้นด้วยเช่นกัน
2. เราทุกคนมีความคิดบางอย่างเกี่ยวกับอาชีพทุกอาชีพ แนวคิดทางอาชีพเหล่านี้อาจถูกต้องกับความเป็นจริงหรือไม่ก็ได้ แต่ไม่ว่าจะถูกหรือผิด ความคิดเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการเลือกอาชีพของบุคคลเป็นอย่างมาก
3. บุคคลที่เลือกประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน ย่อมมีลักษณะทางบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงมีวิธีได้ตอบหรือแก้ไขปัญหาสถานการณ์ใกล้เคียงกัน ก่อให้เกิดเป็นบุคลิกภาพทางอาชีพขึ้นในแต่ละอาชีพโดยปริยาย
4. บุคคลที่เลือกอาชีพได้ตรงกับลักษณะทางบุคลิกภาพของเขา มักมีความพึงพอใจในงานอาชีพนั้น ยิ่งถ้าความสอดคล้องระหว่างบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมทางงานอาชีพมีมากเท่าใด เขาก็มีความสุขในการทำงานมากขึ้นเท่านั้น

นอกจากนี้ฮอลแลนด์ยังได้จัดแบ่งกลุ่มบุคคลตามความแตกต่างทางบุคลิกภาพซึ่งมีผลต่อความสนใจในอาชีพ ออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทจริงจัง (Realistic)

บุคคลกลุ่มนี้มีความสนใจกับงานหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ มีรูปร่างจับต้องได้ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของ เช่น เครื่องมือ จักรกลและสัตว์เลี้ยง ชอบทำงานที่อยู่กลางแจ้ง มีความสามารถทางด้านช่าง เครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า เทคนิค ไม่ชอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสังคม

บุคลิกภาพโดยทั่วไปมักจะมีลักษณะค่อนข้างขี้อาย หัวอ่อน เปิดเผย จริงจัง แข็งแรง วัตถุนิยม มีความพากเพียรเสมอต้นเสมอปลายค่อนข้างเก็บตัว มัธยัสถ์ ไม่คิดมากและไม่หมกมุ่น

2. บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทสอบสวนหาความจริง (Investigative)

บุคคลกลุ่มนี้มีความสนใจกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต วิเคราะห์ใช้ความคิดอ่านที่มีเหตุผล ชอบงานอาชีพที่ต้องใช้ความรู้และมักจะต้องเกี่ยวข้องกับทางวิชาการ หรือวิทยาศาสตร์ ชนิดต่างๆ สนใจการจัดระบบการทดลองด้านกายภาพ ชีวภาพ เพื่อเข้าใจและสามารถควบคุมปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสังคมหรืองานประเภทค้าขาย

บุคลิกภาพโดยทั่วไปมักจะรับรู้ตนเองในฐานะนักวิชาการ เชื้อมั่นในความคิดของตนเอง มีค่านิยมทางวิทยาศาสตร์ แต่ขาดทักษะการเป็นผู้นำส่วนคุณลักษณะที่เด่น ๆ อาทิ ชอบวิจารณ์ ใฝ่หาความรู้ ฉลาด รักอิสระ มีหลักการอดทน เฉียบขาด มีความไว้วางใจ

3. บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทศิลปิน (Artistic)

บุคคลกลุ่มนี้ชอบประเภทกิจกรรมที่เป็นนามธรรม ชอบอิสระ สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ มีจินตนาการกว้างไกล ชอบงานศิลปะทุกรูปแบบรวมทั้งดนตรี วรรณกรรมและการละคร หลีกเลียงกิจกรรมประเภทรูปธรรม หรืองานที่ต้องการความเป็นระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด มักจะรับรู้ตนเองว่ามีพรสวรรค์ ชอบแสดงออก มีความละเอียดอ่อนทางจิตใจ มีความรู้สึกรุนแรงมีความคิดริเริ่ม ไม่ชอบเลียนแบบใคร เป็นตัวของตัวเองสูงและมักมีความถนัดทางด้านภาษา หรือวรรณคดีมากกว่าความสามารถทางคณิตศาสตร์ ไม่ชอบงานที่ซ้ำซากจำเจ เช่น งานสำนักงาน หรืองานด้านสารบัญ

4. บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทชอบสังคม (Social)

บุคคลเหล่านี้ชอบที่จะจัดการและติดต่อกับบุคคลอื่น มีลักษณะทางสังคมที่ดี มีความต้องการเกี่ยวสัมพันธ์กับสังคม สนใจที่จะให้ความรู้ ฝึกหัดอบรม และพัฒนาสั่งสอนผู้อื่น ชอบกิจกรรมลักษณะบริการชุมชน ทำงานให้สังคม มักจะรับรู้ตนเองในฐานะที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ชอบช่วยเหลือ พยายามเข้าใจผู้อื่น

บุคลิกภาพโดยทั่ว ๆ ไปของบุคคลกลุ่มนี้มักจะเป็นคนมีไมตรีจิต ให้ความร่วมมือ อนุรักษนิยม รับผิดชอบ มีอุดมคติ จูงใจคนเก่งและทักษะทางการใช้คำพูด สิ่งที่เกี่ยวข้องมากที่สุดคือ สวัสดิภาพของมนุษย์

5. บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทกล้าคิดกล้าทำ (Enterprising)

บุคคลกลุ่มนี้มีธรรมชาติที่ชอบกิจกรรมที่เกี่ยวกับการวางแผน หรือผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น งานประเภทค้าขาย ชอบเสี่ยงและผจญภัย มีความก้าวร้าวและชอบแสดงออก มีความกระตือรือร้น และมีแรงกระตุ้นในการทำงาน มักจะรับรู้ตนเองในฐานะเป็นบุคคลดีเด่น เข้าสังคมได้ดี เชื้อมั่นในตนเองสูง มีความสามารถโน้มน้าวใจผู้อื่นได้ดี นิยมผู้มีความสามารถทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

บุคลิกภาพโดยทั่ว ๆ ไปมีลักษณะเป็นคนกล้าได้กล้าเสีย ชอบผจญภัย ทะเยอทะยาน น่าเชื่อถือ ใจร้อน ช่างพูด มองโลกในแง่ดี กระปรี้กระเปร่า

6. บุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทยึดมั่นในแบบแผนเดิม (Conventional)

เป็นบุคคลที่สนใจในกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ชอบความเป็นธรรมและทำกิจกรรมที่มักจะได้รับยอมรับในสังคม ยึดแบบแผนเดิมที่เคยได้รับปฏิบัติมา การทำงานมักชอบทำ

สิ่งที่ได้รับการบอกเล่ามา มากกว่าการริเริ่มด้วยตนเอง มักจะรับรู้ตนเองในฐานะผู้ชอบเลียนแบบ จักรระบบ อนุรักษนิยม ชอบงานทางด้านเลขานุการ งานสารบัญ แต่ขาดทักษะทางศิลปะ

บุคลิกภาพที่สำคัญของบุคคลกลุ่มนี้คือ เยือกเย็น อ่อนน้อม เรียบร้อย คล่องแคล่ว เข้าระเบียบ ไม่ใคร่ขัดแย้ง มักขาดจินตนาการ แต่สามารถควบคุมตนเองได้ดี และเมื่อมีความไม่สบายใจอาจปรับตัวโดยการเลียนแบบและทำตามความต้องการของสังคม (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2544, หน้า 47-51)

ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของกินซ์เบอร์ก (Theory of Career Development)

กินซ์เบอร์ก (Ginzberg, 1966, pp. 47 – 57) ได้ศึกษาพัฒนาการที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคลกับกลุ่มตัวอย่างในระดับอายุต่าง ๆ กัน และได้พัฒนาเป็นทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพขึ้น เขาอธิบายไว้ว่า พัฒนาการทางอาชีพนั้นเป็นพัฒนาการต่อเนื่องตามลำดับอายุตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งวัยเสื่อม การตัดสินใจเลือกอาชีพจึงไม่ใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียวแต่จะเป็นกระบวนการตัดสินใจที่เป็นลำดับต่อเนื่องกันไป และจะสิ้นสุดลงด้วยการผสมผสานระหว่างความต้องการความสนใจ ความสามารถกับความเป็นจริงในโลกของงาน กินซ์เบอร์ก (Ginzberg, 1972 cited by Osipow, 1973, p. 91) ได้กล่าวถึงหลักการของพัฒนาการด้านอาชีพไว้ดังนี้คือ

1. กระบวนการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพ เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดช่วงชีวิต มิได้จำกัดเพียงในช่วงวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้น
2. กระบวนการเลือกอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อาชีพของบุคคลจะไม่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจทางอาชีพในระยะแรก ๆ การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพของบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้อาชีพที่ตนสนใจและเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด บุคคลจะยอมเสียเวลาหรือค่าใช้จ่ายจำนวนมากเพื่อที่จะแสวงหาอาชีพที่ตนสนใจ
3. การเลือกอาชีพเป็นการแสวงหาอาชีพที่เหมาะสมกับบุคคลมากที่สุดเท่าที่โอกาสที่เขามีอยู่จะอำนวยให้ได้โดยการเลือกอาชีพนั้นจะเป็นการสนองตอบความต้องการ ความพึงพอใจของตนเองมากที่สุด

กินซ์เบอร์กได้แบ่งช่วงการเลือกอาชีพของบุคคลออกเป็น 3 ระยะคือ

1. ระยะเพ้อฝัน (Fantasy Period) เริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงอายุ 11 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้เป็นกระบวนการเลือกอาชีพแบบเพ้อฝันคิดว่าโตขึ้นจะประกอบอาชีพอะไรโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความเป็นไปได้และความสามารถของตนเอง
2. ระยะทดลองเลือกอาชีพ (Tentative Period) อยู่ในช่วงอายุ 11 ถึง 17 ปี ระยะนี้การเลือกอาชีพยังเป็นการเลือกที่ยืดหยุ่นประกอบเกี่ยวกับตนเองอยู่ เช่น คำนึงถึงความสนใจ

ความสามารถ และค่านิยมของตนเอง การเลือกอาชีพยังเป็นการทดลององค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ความต้องการของตลาดแรงงาน คุณสมบัติที่จำเป็นของอาชีพนั้น ๆ ยังไม่ได้นำมาพิจารณาระยะนี้ แบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.1 ขั้นการเลือกอาชีพโดยยึดความสนใจ (Interest Stage) ระยะนี้ความสนใจเป็นพื้นฐานขั้นแรกในการเลือกอาชีพโดยไม่คำนึงถึงความสามารถที่แท้จริง

2.2 ขั้นตอนการเลือกอาชีพโดยยึดความสามารถ (Capacit Stage) ระยะนี้จะคำนึงถึงความสามารถของตนเอง แต่ความรู้ในความสามารถของตนยังไม่สมบูรณ์ การเลือกยังเป็นการทดลอง

2.3 ขั้นการเลือกอาชีพโดยยึดค่านิยม (Value Stage) ช่วงนี้ค่านิยมจะมีความสำคัญมากกว่าความสนใจ ความสามารถ

2.4 ขั้นการเปลี่ยนแปลง (Transition Stage) ระยะนี้เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่เด็กจะมีการตื่นตัวจากความคิดความปรารถนาในวัยเด็กมาคำนึงถึงองค์ประกอบของความเป็นจริงมากขึ้น จะมีการประนีประนอมกันระหว่างความสนใจ ความสามารถ และค่านิยม แต่องค์ประกอบที่แท้จริงยังไม่เข้ามาในกระบวนการเลือก ระยะนี้ยังอยู่ในขั้นทดลองเลือก

3. ระยะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (Realistic Period) อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 17 ปี จนถึงวัยผู้ใหญ่ บุคคลจะพิจารณาเลือกอาชีพโดยการประนีประนอมระหว่างความต้องการของตนเองกับโอกาสที่เป็นไปได้ตามสภาพความเป็นจริง ระยะนี้ยังแบ่งเป็นขั้นต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ขั้นการสำรวจ (Exploration Stage) เป็นขั้นที่บุคคลพยายามให้การตัดสินใจเลือกเป็นสิ่งที่ตรงกับความเป็นจริง

3.2 ขั้นรวมตัวของความคิดที่จะตกลงใจเลือกอาชีพ (Crystallization Stage) อยู่ในช่วงอายุประมาณ 20 ปีขึ้นไป ขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลยอมรับคุณภาพของตนเองตามความเป็นจริง และลักษณะของอาชีพที่ตนจะเลือกต่อไป

3.3 ขั้นการตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจง (Specification Stage) เป็นระยะที่บุคคลฝึกหาความรู้ ประสบการณ์ในเฉพาะงานด้านใดด้านหนึ่งเป็นการสนับสนุนการตัดสินใจ

ดังนั้นทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของกินซ์เบิร์ก จึงสรุปได้ว่าความสนใจในการเลือกอาชีพนั้นอยู่ในระยะทดลองเลือกอาชีพโดยบุคคลจะยึดองค์ประกอบเกี่ยวกับตนเอง เช่น ความสนใจ ความสามารถ และค่านิยม

ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของซูเปอร์ (Theory of Vocational Development)

ทอลเบิร์ต (Tolbert, 1974, pp. 31 – 37) ได้กล่าวถึงหลักการและสาระสำคัญในพัฒนาการด้านอาชีพของ ซูเปอร์ (Super, 1957) ไว้ดังนี้

1. บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ การเลือกอาชีพจึงควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ความสามารถหลาย ๆ ด้านในตัวบุคคล (Multipotentiality) ทำให้บุคคลแต่ละคนมีคุณสมบัติเหมาะสมกับอาชีพแต่ละอาชีพต่างกัน
3. อาชีพแต่ละอาชีพมีแบบแผนของลักษณะความสามารถ ความสนใจและบุคลิกภาพที่กว้างพอที่จะทำให้บุคคลแต่ละคนเหมาะสมกับอาชีพที่แตกต่างกันบุคคลหนึ่งจะมีความเหมาะสมสำหรับหลายอาชีพได้ และอาชีพที่แตกต่างกันบุคคลหนึ่งจะมีความเหมาะสมสำหรับคนหลายประเภท
4. การเลียนแบบและบทบาทของรูปแบบการประกอบอาชีพ เด็กวัยรุ่นจะสนใจงานอาชีพโดยเลียนแบบจากอาชีพของบิดามารดา หรือบุคคลอื่นที่ตนประทับใจในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความสนใจในอาชีพของวัยรุ่น
5. ความสนใจในอาชีพ ความสามารถ สภาพแวดล้อมของชีวิตและการทำงาน ตลอดจนความรู้สึกกึ่งคิดที่มีต่อตนเอง เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและประสบการณ์ ดังนั้นการตัดสินใจเลือกอาชีพและการปรับตัวในอาชีพจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่อง
6. กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคล เป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้คือ
 - 6.1 ขั้นการเจริญเติบโต (Growth Stage) เริ่มตั้งแต่เกิด จนถึงอายุ 14 ปี เป็นระยะที่เด็กกำลังเจริญเติบโต
 - 6.2 ขั้นการสำรวจ (Exploration Stage) ระหว่างอายุ 15 ปี ถึง 24 ปี เป็นระยะที่บุคคลพยายามทำความเข้าใจตนเอง สำรวจตนเองสำรวจอาชีพในขณะที่อยู่ระหว่างศึกษาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือในขณะการฝึกงาน เพื่อที่จะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองและเริ่มทำงานในอาชีพที่ได้เลือกไว้
 - 6.3 ขั้นการสร้างหลักฐาน (Establishment Stage) ระหว่างอายุ 25 ปี ถึง 44 ปี เป็นระยะที่บุคคลต้องการมีครอบครัว มีอาชีพแน่นอน มีบทบาทในสังคม มีบ้านอยู่อาศัย สร้างหลักฐานมั่นคงให้กับตนเอง
 - 6.4 ขั้นชีวิตที่มั่นคง (Maintenance Stage) ระหว่างอายุ 45 ปี ถึง 64 ปี เป็นระยะที่เห็นความสำคัญของครอบครัว สร้างความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน พยายามทำตนให้เป็น

ที่ยอมรับของบุคคลในสังคม

6.5 ขั้นของความเสื่อม (Decline Stage) ตั้งแต่อายุ 65 ปีขึ้นไป เป็นระยะที่ทำงานน้อยลง มีความรับผิดชอบและมีบทบาทในสังคมน้อย

7. ระดับของอาชีพ เช่น อาชีพระดับวิชาชีพ ระดับใช้ทักษะ ระดับใช้แรงงาน ความมั่นคงของการประกอบอาชีพ (เปลี่ยนงานบ่อยหรือไม่ ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ ระยะเวลาในการทดลองปฏิบัติงานและทำงานประจำ) แบบแผนของอาชีพเหล่านี้ขึ้นอยู่กับสถานะด้านเศรษฐกิจและสังคม ความสามารถด้านสติปัญญา บุคลิกภาพ และโอกาสที่บุคคลได้รับ

8. การพัฒนาอาชีพของบุคคลควรได้รับการแนะแนวทางในทุกช่วงของชีวิต บุคคลควรได้รับการแนะแนวอย่างเหมาะสมโดยพัฒนาความสามารถ ความสนใจพัฒนาความรู้สึกรู้จักคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง รู้จักตนโดยใช้แบบทดสอบต่าง ๆ การทดลองปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น

9. การพัฒนาอาชีพเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่กล่าวถึงได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว การได้รับการศึกษาจากโรงเรียน และสังคมรอบตัวของบุคคล ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้บุคคลพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง รู้จักตนเอง รู้จักความสนใจ ความถนัด และความสามารถ ซึ่งจะทำให้บุคคลรู้จักประสานความสามารถของตนเองกับโอกาสที่เป็นจริงได้

10. ความเปลี่ยนแปลงของแบบแผนของอาชีพ ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว สติปัญญา ความสามารถ ความสนใจของบุคคล ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกับการพัฒนาบุคคลในแต่ละช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

11. ความพึงพอใจในงานขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล สถานะ และบทบาทของบุคคล บุคคลจะเกิดความพึงพอใจในงาน ถ้างานนั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความสามารถของเขา และการที่บุคคลได้มีสถานะและบทบาทในงานนั้นตามที่เขาคือต้องการ ระดับของความพอใจนี้จะขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาความรู้สึกรู้จักคิดเกี่ยวกับตนเองของบุคคล

12. งานคือ วิถีทางแห่งชีวิตของบุคคล การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิต และการงาน จะขึ้นอยู่กับการที่บุคคลได้เลือกงานที่เหมาะสมเข้ากันได้กับความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ ความถนัด ค่านิยม และวิถีชีวิตตามบทบาทที่บุคคลนั้นเลือกแล้ว

แนวคิดที่สำคัญตามทฤษฎีของ ซุปเปอร์ (Super) เห็นว่าความพึงพอใจในงาน ขึ้นอยู่กับแต่ละคนได้เข้าปฏิบัติงานจริง เพราะการได้กระทำจริงช่วยให้เขาได้มีโอกาสแสดงบทบาทและสำรวจตนเอง

ซูเปอร์ (Super) มีความเชื่อมั่นในทุกๆ ระยะของการพัฒนาการ บุคคลจะต้องมีการปฏิบัติงานด้านอาชีพ (Vocational Tasks) ควบคู่ไปด้วยเขาได้เสนอขั้นตอนไว้ดังนี้คือ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528, หน้า 73-74)

1. ตัวเลือกทางอาชีพมีความเด่นชัดมากขึ้น (Crystallization of Vocational Preference) อายุ 14-18 ปี บุคคลเริ่มมีความคิดว่า งานบางชนิดเหมาะกับเขามากกว่าอย่างอื่น พัฒนาความคิดรวบยอดของตนเอง และเริ่มแสวงหาการศึกษาที่เหมาะสม ตระหนักในเรื่ององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการไปสู่จุดหมายปลายทางอาชีพของเขา และเริ่มวางแผนการทางอาชีพของตนเอง

2. ตัวเลือกทางอาชีพจะมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น (Specification) ระหว่างอายุ 18-20 ปี มีความสนใจในอาชีพที่เฉพาะเจาะจงไปได้ไม่กว้างและคลุมเครือเหมือนสมัยก่อน เช่น แต่เดิมอาจชอบเรียนสาขาทางวิทยาศาสตร์ แต่ในช่วงนี้สามารถบอกได้ว่าจะสนใจไปในทางจักษุแพทย์เป็นต้น มีการตัดสินใจได้หรือมั่นใจมากขึ้นในการเลือกของตน

3. ดำเนินตามแผนที่วางไว้ (Implementation) อายุ 21-24 ปี มีความต้องการที่จะดำเนินการตามแผนทางอาชีพที่ได้เลือกแล้ว รู้ความต้องการวางแผนที่จะก้าวสู่อาชีพนั้น ๆ

4. สร้างความมั่นคงถาวรของตัวเลือก (Stabilization) อายุ 25-35 ปี มีหลักมั่นคงในอาชีพที่เลือกแล้ว ใช้ความรู้ความสามารถเต็มที่ในงานที่ทำสร้างความมั่นคงและฝึกฝนในการทำงาน

5. สร้างความแข็งแกร่งและก้าวหน้า (Consolidation) อายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป มีความต้องการความแข็งแกร่งและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีการวางแผนเพื่อความก้าวหน้าและไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

จากทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของ ซูเปอร์ (Super) สรุปได้ว่า บุคคลอายุระหว่าง 15-24 ปี นั้นจะอยู่ในระยะการเลือกอาชีพในขั้นการสำรวจและเข้าใจตนเองเพื่อที่จะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

งานวิจัยภายในประเทศ

ณัฐวุฒิ เนาวประคิษฐ์ (2528, หน้า 75) ได้ศึกษาการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพประมง หลังจบการศึกษาภาคบังคับ ศึกษากรณีบุตรชาวประมง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ากลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพประมง ทั้งนี้เนื่องจากเพื่อนจะประกอบอาชีพประมงหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับ ทำให้ตนเองตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพตามเพื่อน

ทิพย์มาศย์ พิมพ์ศักดิ์ (2530, หน้า 52) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดการแนะแนวอาชีพที่มีต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ ของนักเรียนนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการใช้ชุดการแนะแนวอาชีพที่มีการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

จันทนา กาไหล่ทอง (2537, หน้า 52) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มด้านอาชีพที่มีต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทุ่งเสลี่ยมชนูปถัมภ์ อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มด้านอาชีพ มีการตัดสินใจเลือกอาชีพดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

อำไพพรรณ สุกุลธนาศร (2538, หน้า 63) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาด้านอาชีพเป็นรายบุคคลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาด้านอาชีพเป็นรายบุคคลแบบวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล มีการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรจิต วรรณรักษ์ (2540, หน้า 77) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดพุทธบูชา เขตราชวัตรบวรณะ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนว มีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

มานี ผลอนันต์ (2541, หน้า 59) ได้ศึกษาผลของการแนะแนวกลุ่มด้านอาชีพที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแหลมสิงห์วิทยาคม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองซึ่งได้รับการแนะแนวกลุ่มด้านอาชีพมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งได้รับการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

สมชาย รุจิรพงศ์สิน (2543, หน้า 51-52) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดแนะแนวอาชีพที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในวิชาชีพทันตแพทย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองซึ่งได้รับการแนะแนวมีกระบวนการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในวิชาชีพทันตแพทย์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ควงรัตน์ กวดกิจการ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกระบือวิทยาคม จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีกระบวนการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษาดีขึ้นหลังจากได้รับคำปรึกษาแบบกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

งานวิจัยต่างประเทศ

ชวาลลี และกิดดิส (Schwallie & Giddis, 1991, p. 430) ได้ศึกษาผลของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกอาชีพให้แก่ผู้ให้บริการแนะแนวด้านอาชีพ ผลการศึกษาพบว่าการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกอาชีพทำให้ผู้ที่เข้าร่วมการประชุม ซึ่งเป็นผู้ให้บริการแนะแนวด้านอาชีพมีความรู้และทักษะในการให้ข้อมูลด้านอาชีพแก่ผู้รับบริการมากขึ้น

แบงเลย์ (Banglely, 1992, pp. 1673-A) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการประเมินตนเอง และการให้คำปรึกษาด้านอาชีพแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ไม่สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพ ได้ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่อยู่ในกลุ่มการประเมินตนเองและการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ มีการตัดสินใจเลือกอาชีพได้ดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการให้คำปรึกษาด้านอาชีพเพียงอย่างเดียว

ริชาร์ดสัน (Richardson, 1993, pp. 2520-A) ได้ศึกษาผลของการเข้าร่วมโปรแกรม พัฒนาการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาคัดสินใจเลือกอาชีพ มีการวางแผนและการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้น

ฮามิลตัน (Hamilton, 2001) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกอาชีพ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตนอกเมือง ผลการศึกษาพบว่าเพศและอายุมีผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ เพศหญิงจะมีความต้องการที่จะรับรู้ข้อมูลและเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพด้วยตนเองเมื่อต้องตัดสินใจเลือกอาชีพสูงกว่าเพศชาย และนักเรียนที่มีอายุนมากกว่าจะมีการตัดสินใจเลือกอาชีพสูงกว่านักเรียนที่มีอายุน้อยกว่า

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า ในการตัดสินใจเลือกอาชีพนั้น สามารถพัฒนาโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ การประชุมเชิงปฏิบัติ การใช้ชุดการแนะแนวอาชีพ การใช้โปรแกรมพัฒนาคัดสินใจเลือกอาชีพ จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพมากขึ้น และพัฒนาคัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทดลองศึกษาผลของการใช้โปรแกรมข้อสนเทศ
ด้านอาชีวศึกษา ที่มีต่อความเหมาะสมในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพอิสระของนักเรียน
ซึ่งหากนักเรียนได้รับความรู้ ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีวศึกษาแล้วนักเรียนจะมีความสนใจในอาชีวศึกษา
มากขึ้น และเกิดการพัฒนากิจการตัดสินใจที่มีระบบ รูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนากิจการ
ตัดสินใจในการประกอบอาชีพของตนและจะเกิดประโยชน์กับตัวนักเรียนเองในการตัดสินใจ
ประกอบอาชีพในอนาคต